

Jokaiselle mahdollisuus kansainvälistymiseen

Selvityshenkilön raportti kansainvälisen liikkuvuuden kaksinkertaistamisesta koulutuksessa

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:15

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:15

Jokaiselle mahdollisuus kansainvälistymiseen

Selvityshenkilön raportti kansainvälisen liikkuvuuden kaksinkertaistamisesta
koulutuksessa

Tuula Teeri

Opetus- ja kulttuuriministeriö

ISBN: 978-952-263-637-9

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2019

Kuvailulehti

Julkaisija	Opetus- ja kulttuuriministeriö	12.4.2019	
Tekijät	Tuula Teeri, Professori, Ruotsin Kuninkaallinen Teknistieteellinen Akatemia		
Julkaisun nimi	Jokaiselle mahdollisuus kansainvälistymiseen. Selvityshenkilön raportti kansainvälisen liikkuvuuden kaksinkertaistamisesta koulutuksessa		
Julkaisusarjan nimi ja numero	Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:15		
Diaarinumero	4/040/2019	Teema	Koulutus
ISBN PDF	978-952-263-637-9	ISSN PDF	1799-0351
URN-osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-637-9		
Sivumäärä	66	Kieli	suomi
Asiasanat	koulutus, kansainvälistyminen, liikkuvuus		
Tiivistelmä	<p>Koulutus on pienen, viennistä riippuvaisen maan menestyksen ehdoton edellytys. Suomalaisen osaamisjärjestelmän on kyettävä kouluttamaan uuden aikakauden osaajia, joilla on kyky ja into toimia kansainvälisessä vuorovaikutuksessa maailmanlaajuisesti. Koulutuksen kansainvälistyminen luo pohjan Suomen ja suomalaisten yritysten kansainväliselle kilpailukyvyille globaalissa osaamiskilpailussa.</p> <p>Tämän selvityksen tavoitteena oli tehdä esitys toimista, joilla koulujen, ammattioppilaitosten ja lukioiden oppilaiden ja korkeakoulujen opiskelijoiden kansainvälinen liikkuvuus voidaan kaksinkertaistaa vuoteen 2030 mennessä, ottaen huomioon liikkuvuutta tukevat ohjelmat, kestävän kehityksen mukaiset tavoitteet ja liikkuvuuden uudet muodot.</p> <p>Suomalaisten opiskelijoiden ja opettajien kansainvälinen liikkuvuus on verraten hyvällä tasolla mutta käytännön toimenpiteiden kirjo on suuri. Opiskelijaliikkuvuuden kaksinkertaistamiseksi Suomessa tarvitaan kansallinen tiekartta selkeine määrällisine tavoitteineen, kansainvälistymisinstrumenttien ja rahoituskanavien koordinoitu hallinta ja riittävä resursointi oppilaitosten kansainvälistymisen mahdollistamiseksi eri asteilla. Erityisen tärkeää on saada kansainvälistymiskoulutuksen piiriin ne ryhmät, jotka yhä ovat aliedustettuina, esimerkiksi pojat, aikuisopiskelijat sekä toimintarajoitteiset opiskelijat.</p> <p>Oppilas- ja opiskelijaliikkuvuuden kaksinkertaistaminen edellyttää myös, että kaikilla koulutusasteilla lisätään systemaattisesti kansallista koordinaatiota hyvien käytäntöjen jakamiseksi ja yleistämiseksi, että kansainvälistymisen tukipalveluja ja niiden rahoitusta vahvistetaan ja että alueellista yhteistyötä lisätään pienempien kuntien saamiseksi kansainvälistymiskoulutuksen piiriin.</p>		
Kustantaja	Opetus- ja kulttuuriministeriö		
Julkaisun jakaja/myynti	Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi Julkaisumyynti: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Presentationsblad

Utgivare	Undervisnings- och kulturministeriet	12.4.2019
Författare	Tuula Teeri, professor, Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademi	
Publikationens titel	Internationalisering för alla. Utredarens rapport om en fördubbling av den internationella mobiliteten inom utbildning	
Publikationsseriens namn och nummer	Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2019:15	
Diarienummer	4/040/2019	Tema Utbildning
ISBN PDF	978-952-263-637-9	ISSN PDF 1799-0351
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-637-9	
Sidantal	66	Språk finska
Nyckelord	Utbildning, internationalisering, mobilitet	
Referat	<p>Utbildning är en ovillkorlig förutsättning för framgången för ett litet exportberoende land. Det finländska kompetenssystemet måste förmå utbilda den nya erans talanger, som har förmågan och entusiasmen till internationell kommunikation globalt. Utbildningens internationalisering skapar ett underlag för Finlands och de finländska företagens internationella konkurrenskraft i den globala kompetenskonkurrensen.</p> <p>Syftet med denna utredning var att lägga fram förslag till åtgärder genom vilka den internationella mobiliteten i skolor och yrkesläroanstalter och bland gymnasieelever och högskolestuderande kan fördubblas före 2030, med beaktande av program som stöder mobilitet, mål som stöder hållbar utveckling och de nya formerna för mobilitet.</p> <p>Den internationella mobiliteten bland finländska studerande och lärare ligger på en rätt god nivå men mångfalden av åtgärder i praktiken är stor. För att fördubbla studerandemobiliteten i Finland behövs en nationell färdplan med tydliga kvantitativa mål, en samordnad hantering av internationaliseringsinstrument och finansieringskanaler och tillräckliga resurser för att möjliggöra internationalisering av läroanstalter på olika nivåer. Det är särskilt viktigt att internationaliseringsutbildningen omfattar de grupper som fortfarande är underrepresenterade, till exempel pojkar, vuxenstuderande samt studerande med funktionsnedsättning.</p> <p>En fördubbling av studerandemobiliteten förutsätter också att man på alla utbildningsnivåer systematiskt ökar den nationella samordningen för att kunna dela god praxis och göra den allmännare, stärker stödtjänster för internationalisering och finansieringen av dessa och ökar det regionala samarbetet för att få mindre kommuner att omfattas av internationaliseringsutbildningen.</p>	
Förläggare	Undervisnings- och kulturministeriet	
Distribution/ beställningar	Elektronisk version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Beställningar: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi	

Description sheet

Published by	Ministry of Education and Culture	12th April 2019	
Authors	Tuula Teeri, Professor, Royal Swedish Academy of Engineering Sciences		
Title of publication	A chance for internationalisation for everyone. Rapporteur's report on doubling international mobility in education		
Series and publication number	Publications of the Ministry of Education and Culture, Finland 2019:15		
Register number	4/040/2019	Subject	Education
ISBN PDF	978-952-263-637-9	ISSN (PD F)	1799-0351
Website address (URN)	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-637-9		
Pages	66	Language	Finnish
Keywords	education, internationalisation, mobility		
<p>Abstract</p> <p>Education is essential to the success of a small country dependent on export. The Finnish education system must strive to educate experts for a new era, providing them with the ability and enthusiasm to interact in international environments on a global scope. An increasingly international education system underpins the international competitiveness of Finland and Finnish companies in the global race for competence.</p> <p>The goal of this report is to propose measures for doubling the international mobility of pupils attending schools, vocational institutions and upper secondary schools as well as students of higher education institutions by 2030, taking into account programmes that support mobility, the objectives of sustainable development and new forms of mobility.</p> <p>The international mobility of Finnish students and teachers is already at a relatively high level, but there is great variety between the practical measures in place. In order to double student mobility, Finland needs a national roadmap with clear quantitative goals, coordinated administration of internationalisation instruments and funding channels as well as adequate resources that enable internationalisation at different levels of education. It is particularly important to ensure that underrepresented groups, such as boys, adult students and students with disabilities, also fall within the scope of education promoting internationalisation.</p> <p>Moreover, for pupil and student mobility to be doubled, national coordination aimed at sharing and spreading good practices must be systematically increased at all levels of education, support services for internationalisation and their funding must be strengthened and regional cooperation must be boosted so that smaller municipalities can also benefit from education promoting internationalisation.</p>			
Publisher	Ministry of Education and Culture, Finland		
Distributed by/ publication sales	Online version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Publication sales: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Sisältö

Esipuhe	9
Tehtävän tavoitteet ja toteutus	11
Selvityksen taustat	13
Euroopan Unionin strategia ja toimenpiteet	13
Nykytila Suomessa	14
Perusopetus	14
Lukiokoulutus	16
Ammatillinen koulutus	16
Korkeakoulutus	17
Aikuiskoulutus	19
Kansainvälistymisen esteitä	20
Suosituksen perustelut ja hyvät esimerkit	23
Perusopetus	26
Lukiot	28
Ammatillinen koulutus	30
Korkeakoulut	32
Suosituks	34
Liitteet	36
Liite 1. Selvityshenkilön asettamiskirje	36
Liite 2. Opetus- ja kulttuuriministeriön ja Opetushallituksen taustaselvitys	42
Liite 3. Lista haastatelluista asiantuntijoista, tukiryhmästä ja muista tapahtumista	63
Liite 4. Tietolähteet	64

ESIPUHE

Kiitän lämpimästi opetus- ja kulttuuriministeriön ja Opetushallituksen asiantuntijoista kootun tukiryhmän arvokasta apua selvityksen aihepiirin taustoittamisessa ja aineiston keräämisessä. Erityiset kiitokset Kaisu-Maria Piiraiselle ja Tiina Vihma-Purovaaralle monista keskusteluista ja avusta selvityksen aluksi, kuluessa ja lopuksi, oli antoisaa tehdä työtä kanssanne.

Kiitän myös kaikkia haastattelemiä henkilöitä monista hyvistä esimerkeistä ja käytännöistä, jotka vauhdittavat suomalaisten oppilaiden ja opiskelijoiden kansainvälistä vaihto-opiskelua. Selvitykselle asetetun aikataulun puitteissa kaikkia hyviä esimerkkejä ei varmasti löytynyt, on rohkaisevaa nähdä miten monet tahot edistävät koulutuksemme kansainvälisyyttä innolla ja taidolla.

Toivon, että selvityksessä ehdottamani toimenpiteet auttaisivat teitä toteuttamaan tätä tärkeää tehtävää entistäkin paremmin.

Tukholmassa 8.4.2019

Tuula Teeri

Tehtävän tavoitteet ja toteutus

Hallitusohjelman pitkän aikavälin tavoitteena on, että Suomi on vuonna 2025 avoin ja kansainvälinen, kieliltään ja kulttuuriltaan rikas, hyvä maa.

Koulutuksen ja tutkimuksen kansainvälisyyden lisääminen on yksi tähän tavoitteeseen liittyvä toimenpide. Opetus- ja kulttuuriministeriön *Korkeakoulutus ja tutkimus 2030 -visiossa* todetaan, että yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen kansainvälinen yhteistoiminta edelläkävijäverkostoissa vahvistaa korkeakoulujen laatua ja Suomen vetovoimaisuutta. Suomessa on meneillään useita eri kansainvälisyyden lisäämiseen tähtääviä hankkeita ja mm. kansainvälisten osaajien houkuttelua Suomeen on selvitetty aiemmin (Kansainväliset osaajat innovaatiotalouden voimavarana, Valtioneuvoston Policy Brief 1/2018). Selvityksen mukaan kansainvälisten osaajien integroimiseksi vahvemmin Suomen innovaatiotalouteen valtionhallinnossa tulisi varmistaa pitkän aikavälin jaettu visio ja toimeenpanosuunnitelma, selkeyttää yhteistä strategista tahtotilaa 'tiekartan' luomiseksi sekä huomioida kansainväliset osaajat systeemisenä muutoksena.

Hyvänä esimerkkinä kansainvälisten osaajien houkuttelemiseksi voi mainita *Talent Boost* -toimenpideohjelman, joka kanavoi kansainvälisiä osaajia yritysten kasvun ja kansainvälistymisen tueksi. Toimenpideohjelmaa koordinoi työ- ja elinkeinoministeriö, ja ohjelman toteutukseen osallistuvat myös opetus- ja kulttuuriministeriö, ulkoministeriö, valtioneuvoston kanslia, sisäministeriö sekä useita sidosryhmiä.

Tässä selvityksessä keskitytään Suomesta muihin maihin suuntautuvaan oppilas- ja opiskelijavaihtoon ja muihin kansainvälistymisen muotoihin. Opetus- ja kulttuuriministeriön toimeksiannosta (Liite 1) tehdyn selvityksen tavoitteena on tehdä esitys toimista, joilla perusopetuksen, ammatillisten oppilaitosten ja lukioiden oppilaiden ja korkeakoulujen opiskelijoiden kansainvälistä liikkuvuutta voidaan lisätä ottaen huomioon liikkuvuutta tukevat ohjelmat, kestävä kehitys mukaiset tavoitteet ja liikkuvuuden uudet muodot. Tavoitteeksi vuoteen 2030 mennessä on asetettu liikkuvuuden kaksinkertaistaminen koulutuksessa – jokaiselle mahdollisuus kansainvälistymiseen.

Selvityksen tueksi on virkamiestyönä laadittu selvitys nykyisestä liikkuvuusjaksojen rahoituksesta, liikkuvuusohjelmista sekä oppilaitosten nykyisistä toimista liikkuvuuden vahvistamiseksi ja liikkuvuuden kannustamiseksi Suomessa (Liite 2). Toimeksiannon puitteissa on haastateltu oppilaitosten ja korkeakoulujen sekä liikkuvuutta rahoittavien tahojen edustajia (Liite 3) sekä tutustuttu kansallisiin ja kansainvälisiin asiaa käsitteleviin selvityksiin (Liite 4). Selvityksessä esitellään useita esimerkkejä hyviksi havaituista käytänteistä eri koulutusasteilla. Lista ei suinkaan ole kattava, monia muitakin hyviä esimerkkejä on eri puolilla Suomea.

Selvityksen taustat

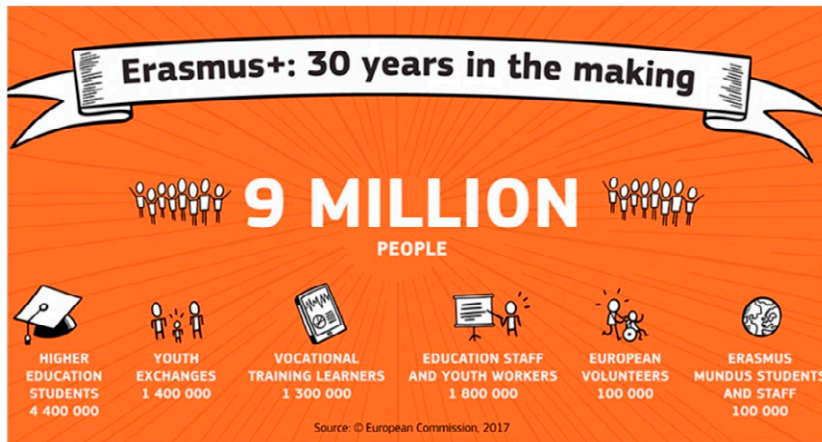
Suomen ja suomalaisten selviytyminen alati kiristyvässä kansainvälisessä kilpailussa riippuu kyvystämme verkostoitua kansainvälisten instituutioiden ja yhteisöjen kanssa (Avoin ja kansainvälinen Suomi, Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2018). Mm. Sitra ja Business Finland korostavat, että korkeaan osaamiseen ja jatkuvaan uudistumiseen perustuva kestävä kasvu on Suomen ainoa menestymisen mahdollisuus. Koulutus on pienen, viennistä riippuvaisen maan kansainvälisen kilpailuedun keskeinen tekijä. Yritysten kasvu ja uudistuminen edellyttävät osaavaa henkilöstöä, yritykset ja tutkimusorganisaatiot kilpailevat parhaista osaajista globaalisti.

OECD:n mukaan erityisesti korkeakoulujen kansainvälistyminen edistää osaavan, tiedostavan ja globaalin työvoiman tuottamista. Koulutuksella on myönteinen vaikutus sekä kansantalouteen että yksilön hyvinvointiin, tulotasoon ja yhteiskunnalliseen aktiivisuuteen. Koulutuksen kansainvälistyminen luo pohjan Suomen kansainväliselle kilpailukyvyille globaalissa osaamiskilpailussa.

Hallitusohjelman tavoitteena on ollut edistää kansainvälisyyttä kaikilla koulutusasteilla ja kaikissa koulutusmuodoissa. Suomalaisen osaamisjärjestelmän tulee kouluttaa maailman kansalaisia, joilla on kyky ja into toimia kansainvälisessä vuorovaikutuksessa globaalissa maailmassa. Tavoitteena korkeakoulutuksen osalta on, että jokainen korkeakoulusta valmistuva on opinnoissaan tottunut toimimaan kansainvälisessä, monikulttuurisessa toimintaympäristössä ja ymmärtää erilaisuutta, globaaleja haasteita ja kestävä yhteiskunnan periaatteita (Suomalaisen korkeakoulutuksen ja tutkimuksen kansainvälisyyden edistämisen linjaukset 2017–2025, Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2017; Avoin ja kansainvälinen Suomi, Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2018).

Euroopan Unionin strategia ja toimenpiteet

Euroopan Unioni on panostanut opiskelijaliikkuvuuden lisäämiseen jo 80-luvun alusta lähtien. Euroopan Unionin liikkuvuutta tukeva Erasmus -ohjelma käynnistettiin vuonna 1987 ja sitä on kehitetty ja laajennettu kolmen vuosikymmenen ajan (Kuvio 1).

Kuvio 1. Erasmus-ohjelman kattavuus

(Lähde: <https://www.esn.org/news/erasmus-30th-anniversary-celebrations-launched>)

Vuonna 2014 julkaistu Erasmus -toimenpiteiden arviointi paljasti, että liikkuvuuteen osallistuvat opiskelijat ovat muita selvästi paremmin valmistautuneita työelämään ja myös työllistyvät muita paremmin (The Erasmus Impact Study, 2014; Student mobility – an overview – Eunis Research, Analysis Initiative, 2017). Työnantajat pitävät kansainvälistä kokemusta tärkeänä henkilöstöä rekrytoidessaan ja arvostavat erityisesti sen myötä kehittyvää avoimuutta, uteliaisuutta, itseluottamusta, suvaitsevaisuutta sekä ongelmanratkaisu- ja päätöksentekokykyä. Parhaillaan toteutettava Erasmus+ -ohjelma antaa yli 4 miljoonalle eurooppalaiselle tilaisuuksia koulutautua, opiskella, harjoitella, hankkia työkokemusta tai tehdä vapaaehtoistyötä ulkomailla. Ohjelmaopas (Erasmus+ Program Guide) kattaa ohjelman kaikki elementit.

Euroopan komissio on vuonna 2017 esittänyt vision eurooppalaisen koulutusalueen toteuttamisesta vuoteen 2025 mennessä. Osana koulutusalueen toimeenpanoa EU:n koulutusneuvosto on vuonna 2018 hyväksynyt suosituksen tutkintojen vastavuoroisesta tunnustamisesta osallistujamaiden kesken, mikä Suomessa on toteutettu kansallisella lainsäädännöllä jo aiemmin. Ammatillisessa koulutuksessa on ollut käytössä ns. ECVET-suositukseen perustuva järjestelmä, joka pitää sisällään liikkuvuutta tukevat ja ulkomailla suoritetuilla opintojaksoilla hankitun osaamisen tunnustamista ja tunnustamista tukevat työkalut.

Nykytila Suomessa

Perusopetus

Perusopetus luo perustan oppilaiden yleissivistykselle mikä kattaa ne tiedot ja taidot, joita jokainen ihminen nyky-yhteiskunnassa tarvitsee. Maailman muuttuessa ja monimutkaisuudessa myös sivistyksen määritelmä laantuu. Vaikka perusopetuksen kansainvälisyys ei kuulu käsillä olevan selvityksen piiriin, se luo edellytyksiä kansainvälistymiskasvatukselle ylemmillä koulutusasteilla. Unescon (1974) *Education for International Understanding, Co-operation and Peace and Education relating to Human Rights and Fundamental Freedoms*

-suosituksen mukaan kaikessa opetuksessa, kaikilla tasoilla tulisi pyrkiä edistämään ja kehittämään monikulttuurista osaamista. OECD:n 2016 (Global competency for an inclusive world) julkaiseman määritelmän mukaan globaalikasvatuksen tavoitteena on maailmankansalainen¹, joka ymmärtää globaalin maailman kompleksisuutta moninaisuudessaan sekä osaa ja haluaa toimia yhdessä muiden kanssa paremman maailman puolesta.

Ruotsissa, joka on jo pitkään ollut monikulttuurillinen maa, kansainvälisyyskasvatus aloitetaan jo esikoulussa. Tavoitteena on antaa jo pienille lapsille hyvät lähtökohdat oppia vieraita kieliä ja ymmärtää erilaisia kulttuureita, mukaan lukien oman maan vähemmistöjen kielet ja kulttuurit.

Suomessa perusopetuksen opetussuunnitelmaan on kirjattu tavoite, että eri kulttuuri- ja kielitaustoista tulevat ihmiset kohtaavat toisensa perusopetuksessa ja tutustuvat monenlaisiin tapoihin, yhteisöllisiin käytäntöihin ja katsomuksiin. Perusopetuksessa painottuvat kielitaito ja ns. kotikansainvälisyys. Perusopetuksen vuosiluokilla 1–6 kielten opetusta toteutetaan opetussuunnitelman mukaan hyödyntämällä turvallisia, esim. ryhmissä tapahtuvia kohtaamisia sekä vieraiden kielten opiskelua ja käytännön harjoittelua pelien, leikkien, videoiden ja kohtaamisten avulla. Perusopetuksen vuosiluokilla 7–9 oppilaita tulisi ohjata tuntemaan ja arvostamaan sosiaalisia, kulttuurisia, uskonnollisia, katsomuksellisia ja kielellisiä juuriaan sekä pohtimaan oman taustansa merkitystä ja paikkaansa sukupolvien ketjussa. Todetaan, että kielitaito antaa aineksia monikielisen ja -kulttuurisen identiteetin muodostumiselle ja arvostamiselle. Tämä on tunnustettu myös opetussuunnitelmatasolla ja Suomi edistääkin varhaisen vieraan kielen oppimista myös tästä syystä.

Osana hallituksen Uusi peruskoulu -kärkihanketta toteutettiin kokeilu vieraan kielen opetuksen alkamisesta jo perusopetuksen ensimmäiseltä luokalta. Varhentamiskokeiluja tuettiin valtionavustuksilla. Hallituskauden kokeilujen kautta 25 000 oppilasta on päässyt varhaisemman kielenoppimisen piiriin. Lasten valmiuksia kielten opiskeluun parannettiin myös varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa esimerkiksi kielisuihkuilla. Kärkihankkeen perusteella valmisteltiin kieltenopetuksen varhentamista koskeva asetusmuutos. A1-kielen opetus alkaa jatkossa ensimmäisellä vuosiluokalla koko ikäluokalla vuodesta 2020 alkaen.

Kansainvälistymiskasvatus osana perusopetusta antaa lapsille mahdollisuudet kasvaa maailmankansalaiseksi vahvalta arvopohjalta, taustastaan riippumatta, mutta käytännöt näiden tavoitteiden toteuttamiseksi ovat vielä varsin kirjavat. Peruskoululaisten ulkomaanjaksolla olleiden osuus oli vain prosentti ja kotikansainvälisyydellä onkin niissä

¹ Opetushallitus on vuonna 2011 määritellyt maailmankansalaisen osaamisalueet seuraavasti: interkulttuurinen osaaminen, kestävä elämäntapa, maailmankansalaisen yhteiskunnallinen osaaminen, globaalivastuu ja kehityskumppanuus sekä maailmankansalaisen talousosaaminen. Näiden lisäksi maailmankansalaisen etiikka liittyy kaikkiin edellä mainittuihin osa-alueisiin.

merkittävämpi rooli. Mm. Erasmus kouluissa -ohjelman kautta vuotuisasti 300–500 Erasmus -opiskelijaa tekee opetusvierailun pääasiassa peruskouluihin ja tuovat näin autenttisen kansainvälisyyden saataville lähes koko maassa (<http://erasmuskouluissa.fi/>).

Lukiokoulutus

Uudessa lukiolaissa (714/2018) todetaan, että oppimäärän mukainen opetus on järjestettävä siten, että opiskelijalla on mahdollisuus kehittää kansainvälistä osaamistaan sekä työelämä- ja yrittäjyysosaamistaan.

Yleissivistävässä koulutuksessa oppilaiden ja opiskelijoiden sekä koulun henkilökunnan muut kuin vaihto-oppilastoimintaan liittyvät lyhyet ulkomaanjaksot ovat nykyisellään tyyppillisesti osa laajempaa kansainvälistä yhteistyöhanketta. Lukioissa tilastoidaan kahdentyyppistä opiskelijaliikkuvuutta: vähintään lukukauden kestäviä vaihto-oppilasjaksoja sekä lyhyempiä hankematkoja ja muita opintoihin liittyviä ulkomaanjaksoja, joita ovat esimerkiksi oppiainekohtaiset opintomatkat tai ryhmävierailut ulkomaiseen kouluun. Lukiolaisten liikkuvuusaktiivisuudesta tehdyn kyselyn mukaan ulkomaanjaksolle lähti lukuvuonna 2017–2018 vajaat 30 % samana lukuvuonna lukio-opintonsa aloittaneista, mikä on hieman vähemmän kuin aikaisempina vuosina (Faktaa Express 7A/2018, Opetushallitus). Enemmistö sekä peruskouluista että lukioista ulkomaanjaksolle lähtevistä on tyttöjä.

Eniten ulkomaanjaksoja tekivät opettajat ja koulun muu henkilöstö. Opetushallituksen kyselyyn vastanneista peruskouluista lähes 62 % oli lähettänyt ulkomaanjaksolle omaa henkilökuntaansa ja 36 % vastanneista oppilaitaan. Oppilaitosten omalla rahoituksella toteutettiin noin 35 % kyselyyn vastanneiden lukioiden liikkuvuushankkeista. Ulkopuolisista rahoitusinstrumenteista Erasmus+ -ohjelma kattoi n. kolmanneksen oppilaitosten liikkuvuushankkeista. Loput vaihto-ohjelmista rahoitettiin esimerkiksi vaihto-oppilasjärjestöjen, vanhempien, Opetushallituksen ja Nordplus Juniorin rahoituksilla. Vuodesta 2021 alkaen uusi Erasmus -ohjelma laajentaa merkittävästi yleissivistävän koulutuksen mahdollisuuksia osallistua liikkuvuushankkeisiin sekä fyysisen liikkuvuuden että virtuaaliyhteistyön keinoin.

Ammatillinen koulutus

Ammatillisessakin koulutuksessa on tavoitteena lisätä kansainvälisyyttä osana osaamisen kehittämisestä, opintoja ja työssäoppimista. Ammatillisen koulutuksen lain säädöksiä sovelletaan niin kotimaassa tapahtuvaan osaamisen hankkimiseen kuin liikkuvuusjaksoihin ulkomailla. Henkilökohtaistaminen antaa mahdollisuuden yksilöllisiin ja joustaviin opintopolkuihin. Opiskelijat voivat osana opintojaan hankkia osaamista erilaisissa oppimisympäristöissä. Opiskelija voi hankkia osaamista ulkomaanjaksoilla joko työpaikalla, oppilaitoksessa tai muualla.

Euroopan Komissio ja Erasmus+ kansalliset toimijat toimivat aktiivisesti tukeakseen ammatillisen koulutussektorin (VET) kansainvälistä aktiivisuutta ja opettajien, valmentajien ja oppilaiden osaamista. Opetushallituksen selvityksen pohjalta vuonna 2017 valmistunut *Erasmus+ Go international – A practical guide on strategic Erasmus+ internationalisation in VET* -opas tarjoaa tietoa sektorin kansainvälistymisen tueksi.

Kansainvälisen vaihdon on todettu lisäävän selvästi opiskelijoiden motivaatiota opiskella vieraita kieliä, kielikoulutuksessa painottuu ammattisanasto. Englanti on ammatillisissa oppilaitoksissa edelleen suosituin kielivaihtoehto, joskin opiskelijoiden kansainvälisen liikkuvuuden kasvu on lisännyt myös muiden vieraiden kielten opetustarjontaa. Ammatillisen koulutuksen kielivaranto muodostuu vieraiden kielten opetuksesta ja vieraskielisten opiskelijoiden äidinkielen sekä suomen ja ruotsin kielen taidosta (Lempinen ja Ågren, 2017).

Ammattiin opiskelevien kohdalla tilastoidaan erikseen pitkät ulkomaanjaksot, jotka kestävät vähintään 2 viikkoa, sekä tätä lyhyemmät jaksot. Pitkillä ulkomaanjaksoilla opiskelija on useimmiten (92 %) hankkimassa osaamista ulkomaisella oman alan työpaikalla paikallisen ammattilaisen ohjauksessa (Korkala, OPH 2018). Pitkä jakso voi tarkoittaa myös opiskelua ammatillisessa oppilaitoksessa toisessa maassa. Lyhyet jaksot ovat tyypillisimmin tutustumiskäyntejä oppilaitoksiin tai hankkeisiin liittyviä opintomatkoja.

Noin joka seitsemäs ammattiin opiskeleva on suorittanut keskimäärin n. 7 viikkoa opinnoistaan ulkomailla. Liikkuvuus laski edellisvuodesta 11 % sekä pitkä- ja lyhytkestoisilla jaksoilla, ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoista kokonaiset 69 % on päättänyt olla lähemmättä vaihtoon. Reilut 90 % lähtijöistä pysyttelee oman maanosamme sisällä ja valtaosa lähtijöistä on naisia. Eniten kansainväliseen vaihtoon lähtivät sosiaali- ja terveystieteiden, hotelli- ja ravintola-alan sekä liiketalouden perustutkinto-opiskelijat. Suosikkikohteita ovat Espanja, Ruotsi, Saksa, Viro ja Britannia.

EU:n Erasmus -ohjelma kattaa yli 70 % ammatillisen koulutuksen ulkomaan vaihtojen kustannuksista, oppilaitosten oma rahoitusosuus on n. 16 %. Toisin kuin lukiossa, oppilaiden vanhempien rahoitusosuus on minimaalinen. Kansainvälisyyden tulisi olla osa henkilökunnan ammattiosaamista jota liikkuvuus ja projektit vahvistavat.

Korkeakoulutus

Korkeakoulujen kansainvälisyyden edistämisen linjausten (2017–2025) mukaan kansainvälistymisjakso tulee sisällyttää pääsääntöisesti kaikkiin korkeakoulututkintoihin. Toimintasuunnitelmassa luetellaan kansainvälisten valmiuksien luomista edistävä opiskelu, tutkimus- tai harjoittelujakso ulkomailla tai kansainvälisessä ympäristössä tapahtuva ja kulttuurienvälistä vuorovaikutusta sisältävä opiskelu- ja harjoittelujakso. Tavoitteena on hyödyntää täysmääräisesti ja strategisesti Erasmus- ja EU:n TKI-ohjelmien liikkuvuusosioita sekä

edistää ulkomailla hankitun osaamisen tunnistamista ja tunnustamista. Korkeakoulujen sekä korkeakoulu- ja tutkimussektorin muiden toimijoiden henkilökunnan kansainvälisiä valmiuksia tulee vahvistaa kotikansainvälistymisen, ulkomaantoimien ja yhteistyösuhteiden avulla, myös jakamalla parhaita käytäntöjä kansallisesti ja alueellisesti.

Euroopan korkeakoulujen jo toteutuvan kansainvälisyystyön osalta tärkeimpiä ovat opiskelijoiden (90 % vastanneista korkeakouluista) ja opetushenkilöstön kansainvälinen vaihto (84 %), kansainvälinen opiskelijarekrytointi (74 %), kampusen kansainvälistäminen (68 %) ja kurssit muulla kuin kotimaan kielellä (68 %). Erot oppilaitosten ja alueiden välillä ovat verraten suuria (EAIE Barometer: Internationalization in Europe, 2018).

Tällä hetkellä n. viidennes suomalaisissa yliopistoissa suoritetuista tutkinnoista sisältää kansainvälisen liikkuvuusjakson ja 40 % yliopisto-opiskelijoista on ollut tai suunnittelee lähtevänsä vaihtoon. Yliopistojen opiskelijaliikkuvuudesta vain 12 % on kansainvälistä harjoittelua, kun se ammattikorkeakouluissa on kolmannes (31 %). Ammattikorkeakouluissa opettaja- ja asiantuntijaliikkuvuus on ollut vahvassa kasvussa viime vuodet; suosituimmat liikkuvuuskohteet olivat vuonna 2017 olivat Saksa, Ruotsi ja Britannia (<https://vipunen.fi/fi-fi>). Yliopistoissa opettajien ja tutkijoiden liikkuvuus kasvoi tasaisesti vuosina 2010–2014 mutta kääntyi laskuun vuosina 2015–2017. Suomesta lähdetään eniten Yhdysvaltoihin, Saksaan, Britanniaan ja Ruotsiin (<https://vipunen.fi/fi-fi>).

Vuonna 2017 puolet korkeakouluopiskelijoiden liikkuvuusjaksoista oli Erasmus+ -ohjelmavaihtoja, suosituimmat opiskelijavaihdon kohdemaat ovat Saksa, Iso-Britannia ja Ruotsi. Kokonaisuudessaan vaihto-opiskelu Euroopassa kattaa lähes 70 % vaihdoista, Aasiaan – etupäässä Kiinaan, Japaniin ja Etelä-Koreaan – suuntaa n. 17 % ja Pohjois-Amerikkaan vain n. 6 % lähtijöistä (Kuvio 2.).

SUOMESTA ULKOMAILLE

Maanosa	Vuosi 2016	Vuosi 2017	Osuus 2017, %	Muutos 2008–2017
Aasia	1 736	1 666	17 %	33 %
Afrikka	242	181	2 %	-42 %
Eurooppa	7 286	6 589	69 %	12 %
Lat. Amerikka ja Karibia	313	267	3 %	3 %
Pohjois-Amerikka	650	608	6 %	-12 %
Oseania	181	163	2 %	-26 %
Yhteensä	10 444	9 551	100 %	10 %

Kuvio 2. Opiskelijavaihto Suomesta ulkomaille 2016–2017.

(Lähde: Erasmus+ – Eurooppalainen korkeakoululiikkuvuus Suomesta 2014–2017. Opetushallitus KA103)

Liikkuvuusjaksolle lähteneistä vuonna 2017 69 % oli naisia (<https://vipunen.fi/fi-fi>), alakohtaiset erot ovat myös suuria. Eurostudent- opiskelijatutkimuksessa (2017) on havaittu, että nuoremmat opiskelijat lähtevät todennäköisemmin ulkomaille kuin vanhemmat opiskelijat. Vaihdoissa olleiden tai vaihtoa harkinneiden sosioekonominen tausta on korkeampi kuin niiden, jotka eivät aio lähteä vaihtoon. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/80534>

Aikuiskoulutus

Opetushallitus (Cimo.fi) tukee aikuiskoulutuksen kansainvälistymistä mm. koordinoimalla ja toteuttamalla erilaisia apuraha- ja vaihto-ohjelmia. Opiskelijaliikkuvuus ei aikuiskoulutuksessa ole kovin merkittävässä roolissa muihin koulutusasteisiin verrattuna, yleisimmin koska aikuisopiskelijoiden on vaikeampaa irrottautua arjen vastuista, työstä ja perheestä, myös siksi, että nykyiset kansainvälisyysohjelmat tarjoavat vain niukasti rahoitusta aikuisopiskelijoiden liikkuvuuteen.

Pohjoismaiden ja Baltian maiden yhteisessä Nordplus Aikuiskoulutusohjelmassa voi käynnistää aikuiskoulutuksen verkosto-, kehittämis- tai kartoitushankkeita, tutustua aikuisopettajien työskentelyyn opintovierailun avulla, toteuttaa aikuisopiskelijoiden vaihtoja ja suunnitella tulevaa yhteistyötä valmistelevalle vierailulle.

Erasmus -aikuiskoulutusohjelman toimintamuotoja ovat hankeyhteistyö aikuiskoulutus -organisaatioiden välillä sekä aikuiskoulutushenkilöstön täydennyskoulutus ja vaihdot. EU:n Kansalaisten Eurooppa -ohjelma tukee mm. kansalaisjärjestöjen eurooppalaista

yhteistyötä ja ystävyyskuntatoimintaa. EU:n Luova Eurooppa -ohjelma tukee kulttuuri- ja museoalan toimijoiden eurooppalaista yhteistyötä.

Nordplus Horizontal -ohjelmassa tuetaan useamman koulutussektorin keskinäistä yhteistyötä mm. hankkeissa, seminaarien ja työpajojen järjestämisessä. Pohjoismaisen Kieli- ja kulttuuri -ohjelman tavoitteena on lisätä naapurikielten (Ruotsi, Norja, Tanska) ymmärrystä hankkeiden, liikkuvuuden ja verkostojen avulla.

Kansainvälistymisen esteitä

Oppilaitosten kansainvälistymiseen liittyvät strategiat, lait ja ohjeistukset ovat Suomessa selkeitä ja ohjaavat järjestelmällisesti kansainvälisyyden lisäämiseen koulutuksen eri tasoilla. Kaikilta oppilaitoksilta ei kuitenkaan vielä kattavasti edellytetä selkeää toimintasuunnitelmaa kansainvälistymisen kokonaisuudelle mikä vaikuttanee siihen, miten oppilaitoksen priorisoivat kansainvälistymistä. Hyviä käytänteitä on kehitetty eri puolilla maata eri koulutusasteilla, mutta kokemuksia niistä ei vielä ole koottu yhteen. Käytänteiden kokoaminen auttaisi kansallisen toimenpideohjelman suunnittelua ja toteuttamista. EU:n tukemista hankkeista löytyy keskitetty hanketietokanta² ja Nordplussasta³ vastaava; hanketietokannasta käy ilmi, että yhteistyö on pääsääntöisesti muuhun opetukseen ja koulutuksen kehittämiseen liittyvää kuin kielenopetusta. Kieli on toki välineenä kaikissa hankkeissa. Sektoreittain on kuitenkin olemassa tietoa. Esim. ammatillisesta koulutuksesta on tuore julkaisu, jossa on myös case-analyysi parhaista käytännöistä⁴.

Oppilaitosten kansainvälistymistä käsittelevää tietoa ja ohjeita on todella runsaasti, mutta ne ovat hajallaan monissa eri tietokannoissa ja muissa lähteissä. Rahoitusmahdollisuuksiakin on runsaasti, mutta eri rahoituslähteiden kirjo on lähes päättä huimaava. Euroopan unionin rahoittaman Erasmus+ -ohjelman eri instrumentit rahoittavat suurimman osan kansainvälisen vaihto-opiskelun kustannuksista. Loppuosa on sirpaleina Opetushallituksen, ministeriöiden, kuntien, lukuisten säätiöiden, ammatti- ja opiskelijajärjestöjen, yksityisten järjestöjen ja yhdistysten sekä monien muiden sekä kansainvälisten että kotimaisen tahojen tarjoamien rahoitusmahdollisuuksien kokonaisuudessa.

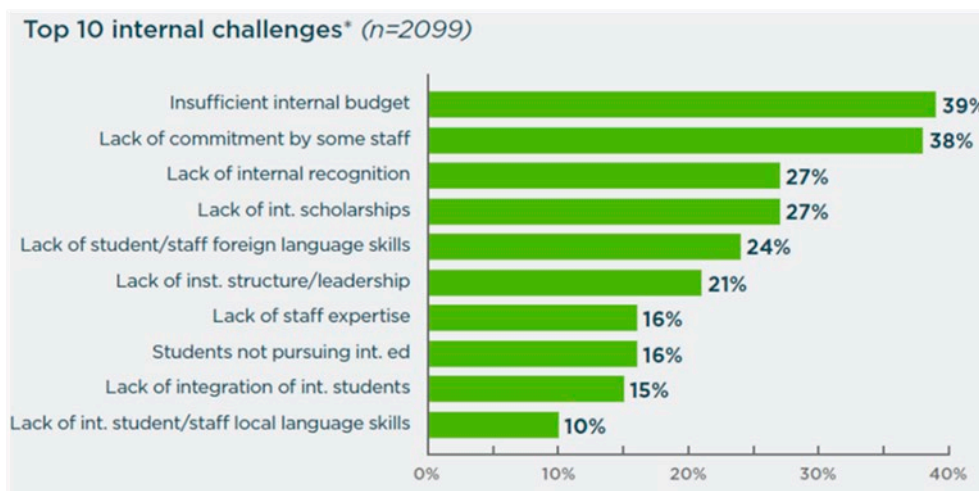
EAIEn korkeakoulujen kansainvälistymistä käsittelevän barometrin mukaan kansainvälistymisen suurimmat sisäiset haasteet ovat oppilaitoksen oman rahoituksen rajallisuus (39 %), opetushenkilöstön heikko sitoutuminen (38 %) sekä kansainvälisen toiminnan järjestämisen heikko arvostus korkeakouluissa (27 %) (Kuvio 3) (EAIEn Barometer:

2 <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects/>

3 <https://nordplusonline.org/>

4 http://www.cimo.fi/palvelut/tutkimus- ja_selvitystoiminta/amatillisen_koulutuksen_strategiat_ja_kaytanon_kansainvalisyystyo

Internationalisation in Europe, 2018). Oppilaitosten väliset ja alueelliset erot olivat kuitenkin verraten suuria. Esteeksi muodostuu usein myös vaihtovierailujen asumisjärjestelyjen vaikeus (HousErasmus Research Report, 2017).

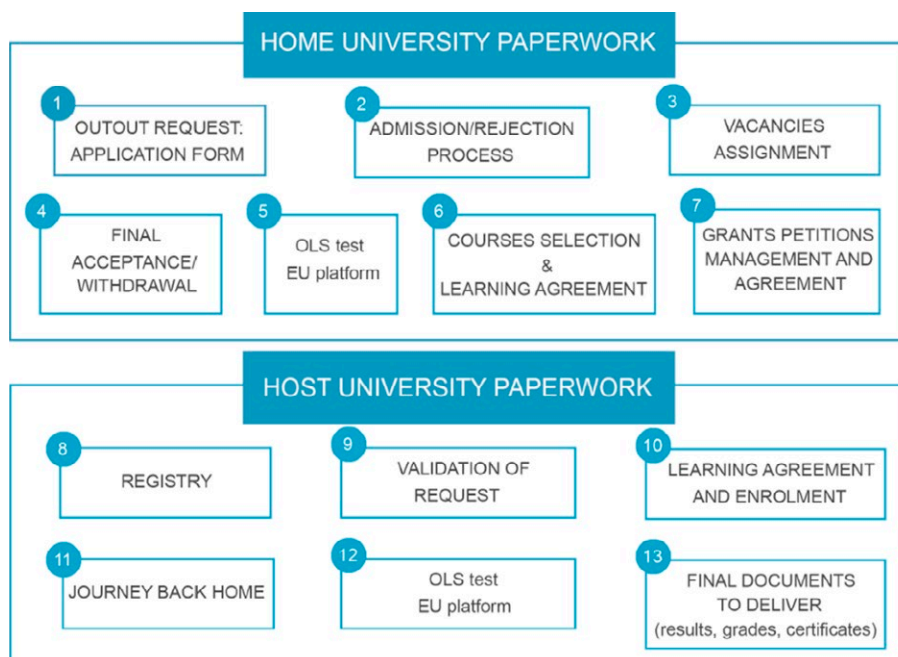

Kuvio 3. Korkeakoulujen kansainvälistymisen esteitä. (Lähde: THE EAIE BAROMETER 2018)

Alemmilla koulutusasteilla kansainvälisyyskasvatus toteutuu usein kielten koulutuksen yhteydessä ja kansainvälisyyskoulutuksen volyyymi ja laatu vaihtelevat oppilaitoksittain. Poikien vähäinen osallistuminen todetaan, mutta sen lisäämiseksi ei juuri löydy toimenpite-ehdotuksia. Ilmiö on yleistymässä koko Euroopassa. Haastatteluissa kävi ilmi, että työelämän tasa-arvon kannalta tämä on ongelma, koska liikkuvuuteen osallistuvat opiskelijat ovat muita selvästi paremmin valmistautuneita työelämään ja myös työllistyvät paremmin.

Suurimmat syyt olla lähtemättä vaihtoon ovat taloudelliset syyt, ero perheestä tai ystäivistä, riittämättömäksi koettu kielitaito ja – etenkin aikuisopiskelijoilla – huoli vakituisen työpaikan menettämisestä (Eurostudent). Ulkomailla tapahtuvien opintosuoritusten hyväksi lukeminen vaikuttaa suomalaisesta lainsäädännöstä huolimatta aiheuttavan yhä huolta opiskelijoissa. Erityisesti alemmilla koulutusasteilla rahoitus muodostuu ongelmaksi oppilaille, joiden perheet eivät pysty osallistumaan kansainvälisten vaihtojen rahoitukseen.

Liikkuvuuden lisäämisen haasteita ovat myös kireät valmistumisajat ja henkilökohtaiset opintosuunnitelmat, joihin ei ole upotettu opintoihin sisältyvää liikkuvuus- tai kansainvälistymisjaksoa. Naiset ja korkeammin koulutetuista perheistä tulevat liikkuvat muita useammin. Sekä opiskelijat että opetushenkilöstö kokevat ulkomaan vaihtojen järjestämiseen liittyvän byrokratian erittäin kuormittavaksi (Kuvio 4), vaihtovierailujen käytännön järjestelyt jäävät monesti joko opettajan tai opiskelijan oman toimeliaisuuden varaan.

Kuvio 4. Opiskelivaihdon käytännön valmistelun elementtejä

(Lähde: Student mobility – an overview – Eunis Research and Analysis Initiative)

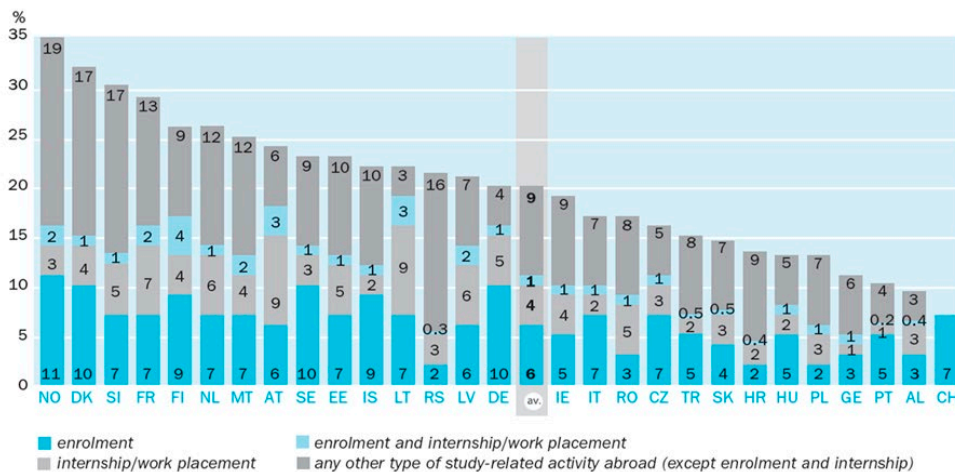
Ammatillisessa koulutuksessa opiskelijoiden liikkuvuus on vähentynyt viime vuosina. Liikkuvuuden lisäämisen haasteet ammatillisessa koulutuksessa liittyvät taloudellisiin syihin, epäilyihin oman kielitaidon riittävydestä tai epäilyksiin siitä, pärjääkö itsenäisesti ulkomailla. Etenkin aikuisopiskelijoilla opiskelu säännöllisen työssäkäynnin ohella ja työntajan haluttomuus päästää työntekijää vaihtojaksolle on myös este liikkuvuudelle.

Kestävän kehityksen vaatimus edellyttää mm. lentomatkustuksen vähentämistä, mikä saattaa muodostua opiskelijavaihdon esteeksi tulevaisuudessa. Tämä kannustaa kehittämään erilaisia virtuaaliliikkuvuuden muotoja ja edistämään junalla matkustamista. Junamatka voisi olla suunnitellusti osa vaihdon kokonaisuutta, jos matkaan sisällytetään lyhyitä pysähtymisiä kohteissa, jotka tukevat vaihto-opiskelun tavoitteita. Jotkut yliopistot, kuten esimerkiksi Karolinska Institutet Tukholmassa, tarjoavat junalla kohdemaahan matkustaville Erasmus-opiskelijoilleen ylimääräisen stipendin, jolla voi maksaa osan Interrail-kortista.

Diakonia-ammattikorkeakoulun koordinoiman *3IN allianssin* liikkuvuuden kehittämisen painopistealueiksi on määritelty ekososiaalisen viitekehyksen puitteissa saavutettavuus, toimivuus sekä kestävyys. Allianssin tavoitteena on kehittää liikkuvuutta ilmastokestävämpään suuntaan mm. tekemällä tiettäväksi ilmasto- ja ympäristökestäviä matkustustapoja sekä kannustamalla opiskelijoita ja henkilökuntaa suosimaan näitä tapoja. Lisäksi rahoittajan säädösten niin salliessa, voidaan esimerkiksi lentojen osalta sisällyttää päästökompensaatiot matkakuluihin.

Suosittelun perustelut ja hyvät esimerkit

Suomalaisten korkeakouluopiskelijoiden liikkuvuus on kansainvälisesti katsottuna hyvällä tasolla (kuvio 5.) mutta parannettavaa on erityisesti yleissivistävän, ammatillisen ja aikuis-koulutuksen osalta.

Kuvio 5. Korkeakoulutuksen kansainvälinen opiskelija- ja harjoittelijaliikkuvuus sekä muut kansainvälistymisjaksot (Lähde: Eurostudent 2016–2018)

Opiskelijaliikkuvuudessa on suuria alueellisia eroja, erityisesti alemmilla koulutusasteilla. Tytöt osallistuvat vaihto-opiskeluun merkittävästi poikia enemmän kaikilla tasoilla. Liikkuvuuden saavutettavuuden osalta on vielä lukuisia ongelmia, jotka liittyvät ulkomaan jaksojen keston, henkilökohtaisen avustajan käyttöön myös vapaa-ajalla ja käsitteiden ja käytänteiden erilaisuuteen eri EU-maissa.

Vuodesta 2021 alkavan uuden Erasmus -ohjelman ohjelmakauden suunniteltu rahoituksen huomattava kasvattaminen tarjoaa oppilaitoksille ja korkeakouluille resursseja kansainvälisyyden vahvistamiseen. Suunnitteilla oleva ohjelma laajentaa merkittävästi yleissivistävän koulutuksen mahdollisuuksia osallistua liikkuvuushankkeisiin sekä fyysisen liikkuvuuden

että virtuaaliyhteistyön keinoin. Täysimittainen osallistuminen uuteen Erasmus -ohjelmaan edellyttää kuitenkin oppilaitoksilta ja korkeakouluilta liikkuvuuden suunnittelun ja koordinaation tehostamista sekä sitä tukevan kansainvälisen yhteistyön laajentamista.

Opiskelijaliikkuvuuden kaksinkertaistamiseksi Suomessa tarvitaan kansallinen tiekartta selkeine määrällisine tavoitteineen, kansainvälistymisinstrumenttien ja rahoituskanavien koordinoitu hallinta ja riittävä resursointi oppilaitosten kansainvälistymisen mahdollistamiseksi eri asteilla. Opetushallituksessa toimiva Maailmalle -tiimi tarjoaa jo nykyisellään tietoa nuorille kansainvälistymismahdollisuuksista ja kannustaa kansainvälisen osaamisen hankkimiseen. Opetushallituksen kansainvälistymisen tuki -yksikön Euroguidance- ja Maailmalle -tiimit toimivat tiiviissä yhteistyössä kansainvälistymisen tasa-arvon vahvistamiseksi. Turun yliopiston ylläpitämä ja UNIFIN, Arenen sekä Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunnan rahoittama *Aurora -tietokanta* sisältää tiedot lukuisien säätiöiden rahoittamista apurahoista. Rahoituskanavien löytäminen on kuitenkin yhä erittäin työlästä ja jää usein joko opettajien tai vaihtoon lähtevien opiskelijoiden harteille. Opetushallituksen ylläpitämä Maailmalle.net -verkkopalvelu (<https://www.maailmalle.net>) olisi hyvä lähtökohta oppilaitosten kattavan valtakunnallisen opiskelijaliikkuvuutta palvelevan tietopankin pohjaksi.

Kaikilta oppilaitoksilta tulee edellyttää kansainvälistymisen strategia ja toimenpideohjelma. Ammatillisten oppilaitosten kansainvälistymistä käsittelevässä selvityksessä julkaistu yhteenveto kansainvälistymisen eri osa-alueista kuvaa erinomaisella tavalla, miten kansainvälistymisen eri osiot tulisi hahmottaa oppilaitosten strategioissa (Cimo, Fakta, tilastoja ja tietoja 1A, 2016) (Kuvio 6.). Tämä jaottelu voisi olla hyvä lähtökohta kaikkien oppilaitosten kansainvälistymisstrategioiden ja toimenpiteiden sekä toimenpiteiden priorisoinnin tueksi.

Oppilaitoksille tulee taata riittävät resurssit kansainvälisyyspalvelujen järjestämiseksi joko paikallisesti tai alueellisesti. Kansainvälistymisasteen tulisi olla osa oppilaitosten rahoitusperusteita esimerkiksi korkeakoulujen rahoitusmallin strategiaosiossa, josta neuvotellaan opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa joka 4. vuosi.

Korkeakouluilla on jo yleisesti kansainvälistymisen tukipalvelut, jotka puuttuvat monilta alemmilla koulutusasteilla. Pienten paikkakuntien oppilaitoksilla tulisi olla alueelliset kansainvälistymisen tukipalvelut, jotka tuntevat kansainvälistymisen rahoitusmahdollisuudet ja yhteistyökumppanit, ja jotka voivat auttaa kansainvälistymiskoulutuksen käytännön järjestelyissä. Palveluihin tulee voida sisällyttää erityisesti eri rahoituskanavien sekä kansainvälistymisen eri muotojen tuntemus, oppilaitoksen vaihtopaikkojen identifiointi, opiskelijavaihdon mitoitus ja vaihtojen koordinaatio, asumis- ja matkajärjestelyjen tuki sekä vaihtojen paikallisen tuen järjestäminen vaihtokohteessa. Tällä hetkellä vaihtovierailujen järjestäminen on laajalti opettajien vastuulla, mikä vie aikaa varsinaiselta opetustyöltä.

Kuvio 6. Kansainvälistymisen osiot ammatillisessa koulutuksessa
(Lähde: Cimo, Faktaa, tilastoja ja tietoja 1A, 2016)

Kansainvälistä kilpailukykyä ja opiskelijaliikkuvuutta pohdittaessa on otettava huomioon myös liikkuvuuskohteiden valinta suhteessa koko maailmassa ravisteleviin poliittisiin, taloudellisiin, teknologisiin ja yhteiskunnallisiin muutoksiin. Kehitys on erityisen nopeaa Aasian maissa; Kiinasta on tullut ostovoimaltaan maailman vahvin talousmahti, joka ohitti Yhdysvallat jo vuonna 2014 ja jatkaa nopeaa kehittymistään osaamis- ja innovaatioyhteiskunnaksi. Muista Aasian maista mm. Etelä-Korea ja Singapore ovat kirineet maailman yliopistorankingien kärkeen. Vallitseva maailmantilanne huomioon ottaen tulisikin aasialaisten kielten opetusta ja opiskelijavaihtoa Aasiaan lisätä.

Hiljattain perustetun *Team Finland Knowledge* -verkoston tavoitteena on vahvistaa Suomen koulutus- ja tutkimusyhteistyötä sekä koulutusvientiä Kiinassa, Singaporessa, Pohjois-Amerikassa, espanjankielisessä Etelä-Amerikassa, eteläisessä Afrikassa, Intiassa ja Venäjällä sekä Persianlahden alueella. Verkostoa voisi hyödyntää myös suomalaisten oppilaitosten verkottamiseksi näiden maiden oppilaitosten ja yritysten kanssa kansainvälisen opiskelija- ja opettajavaihdon sekä harjoittelumahdollisuuksien kiihdyttämiseksi Euroopan ulkopuolella.

Virtuaalinen yhteistyö luo mahdollisuuksia kehittää hankkeita, joissa kansainvälisyys nivoutuu luontevaksi ja monimuotoiseksi jatkumoksi opetukseen. Korkeakouluilla on yleisesti sekä osaamista että virtuaaliliikkuvuuden edellyttämä infrastruktuuri, niissä virtuaaliliikkuvuudesta on tullut hyvä vaihtoehto lisätä kansainvälistä vuorovaikutusta ja

yhteistyötä. Alemmilla koulutusasteilla virtuaaliliikkuvuus edellyttää panostusta koulujen digitalisaatioon ja ennen kaikkea opetushenkilöstön digitaalisen osaamistason nostoa.

Perusopetus

Suuri osa suomalaisten koulujen kansainväistymiskasvatusta vaikuttaa nivoutuvan kielten opiskeluun. Hyvä kielitaito kannustaakin myöhemmin vaihto-opiskeluun tai työskentelelyyn ulkomailla. Yhden tai kahden vieraan kielen käytännön kielitaidon perusteiden tulisi selkeästi olla yksi peruskoulun oppimistavoitteista; oppilaiden tulisi pääsääntöisesti kyetä käytännössä kommunikoimaan ainakin yhdellä vieraalla kielellä.

Hyvän kielitaidon ohella opetuksen tavoitteisiin tulisi kuitenkin selkeämmin lisätä kansainvälisyyden ja monikulttuurisuuden kasvatusta. Oppilaille ja oppilasryhmille tulee luoda mahdollisuuksia verkostoitumiseen ja yhteydenpitoon ihmisten kanssa myös eri puolilla maailmaa. Kansainvälistymiskasvatusta tulisi nivoa luonnolliseksi osaksi myös muuta kuin kielten opetusta. Kaikilta kouluilta tulisi edellyttää kansainvälistymisen kasvatuksen suunnitelmaa, joka hyödyntää niille suunnattuja kansallisia resursseja ja jakaa hyviä käytänteitä.

Yhteistyö koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa rikastaa koulutyötä ja liittyy sen ympäröivän yhteisön elämään. Tätä voi soveltaa myös kansainvälisyyskasvatuksessa perusopetuksen kaikilla tasoilla. Suomenkielisten koulujen yhteistyötä sekä ruotsinkielisten että erityisesti suurissa kaupungeissa toimivien kansainvälisten koulujen kanssa tulisi tiivistää, jotta oppilaille syntyisi positiivisia kohtaamisia erikielisten ja muista maista tulleiden samanikäisten lasten kanssa. Muilla alueilla kohtaamisia voisi toteuttaa virtuaalisesti ja esim. osana luokkaretkiä, jotka kotimaassa suuntautuvat kansainvälisiin oppimisympäristöihin ja ulkomailla ystäväkouluihin lähialueilla esimerkiksi Ruotsissa ja Virossa.

Maahanmuuttajataustaisten oppilaiden osallistamisen ja kotouttamisen tulisi olla osa koulujen luonnollista kansainvälistymiskoulutusta. Esimerkiksi maahanmuuttajalasten kansallisten juhllisuuksien järjestäminen maan kielellä, pukuineen ja perinteineen herättää lasten mielenkiinnon muita kulttuureita kohtaan ja toisaalta nostaa maahanmuuttajalasten itsetuntoa.

Perusopetuksen vuosiluokilla 7–9 tulisi lisätä mahdollisuuksia osallistua Erasmus -ohjelmaan, kansainvälisiin tapahtumiin, lyhyisiin vaihtovierailuihin ulkomailla sekä virtuaaliliikkuvuuteen. Kaikkien oppilaiden osallistuminen kansainvälistymiskoulutukseen edellyttää, että myös peruskoulun vaihtovierailuista muodostuu osa koulujen normaalia toimintaa, johon myös osoitetaan resursseja. Oppilaiden sosioekonomisesta taustasta johtuvia vierailujen rahoitukseen liittyviä esteitä tulee ratkoa kehittämällä tarveperustaisia stipendijärjestelmiä, kansallisesti koordinoitu järjestelmä olisi todennäköisesti tehokkain ja oppilaita vähiten stigmatisoiva.

Uudella ohjelmakaudella 2021–2027 yleissivistävän koulutuksen mahdollisuuksia vahvistetaan Erasmus -ohjelmassa. Ohjelman uudet painopisteet – inklusiivisuus ja virtuaalisuus – antavat hyviä lähtökohtia yleissivistävän koulutuksen kansainvälisyyden vahvistamiselle. Vaikuttavimmat hankkeet perusopetuksen puolella syntyvät yhdistämällä ohjelman mahdollisuuksia laajasti oppimistavoitteiden tueksi.

Koululaisten kansainvälistymiskokemus vahvistuu, jos opettajilla on hyvän kielitaidon ohella myös omaa kansainväistä kokemusta tai taustaa ja kun oppilailla on mahdollisuus kohdata kansainvälisyys ja monikulttuurisuus arjessaan. Opettajakoulutukseen tulisi monikulttuurisen pedagogiikan ohella lisätä kansainvälistymiskoulutusta, keinoja opettaa lapsille sopeutumista monenlaisiin kulttuurisiin ympäristöihin. Opettajien omaan kansainvälistymiseen ja kansainväliseen yhteistyöhön tulisi osoittaa resursseja ja kansainvälisten (kielten) opettajien osuutta peruskouluissa lisätä.

School Education Gateway (SEG) on eurooppalainen, koko yleissivistävälle koulutukselle suunnattu yhteistyöalusta ja tietokanta, joka tarjoaa mm. erilaisia oppimismateriaaleja ja työkaluja sekä esittelee Erasmus+ -ohjelman mahdollisuuksia kuten partneripyyntöjä. **SEG'n Teacher Academy** tarjoaa opettajille ja rehtoreille monenlaisia palveluja, toimintaa ja materiaaleja.

Koulujen apuna tulee olla vierailuja koordinoiva alueellinen tai paikallinen tukihenkilö/koordinaattori, jonka vastuulla on mm. matkojen ja asumisen käytännön järjestelyt kohdemaassa. Erityisesti poikien motivoimiseksi ja osallistamiseksi tulisi harkita ulkomaan kokemusten kirjon laajentamista esim. urheilutapahtumiin tai muihin vierailukohteisiin, joihin pojilla on luonnostaan kiinnostusta. Erilaiset virtuaaliset tapahtumat ja kilpailut sopivat hyvin tähän ikäkauteen. Yksi innostava esimerkki on New York Academy of Sciencen järjestämä 70 päivän mittainen haastekilpailu **Junior Academy** 13–18-vuotiaille nuorille (nyas.org/programs/global-stem-alliance/the-junior-academy/). Junior Academy on online alusta, jonka avulla lahjakkaat opiskelijat, heitä mentoroivat STEM -asiantuntijat ja yritykset kehittävät innovatiivisia ratkaisuja maailman suuriin haasteisiin.

Perusopetuksen kansainvälistymistä tukevat mm. Opetushallituksen ylläpitämä **Polkka** -kansainvälisyys sivusto, jossa esitellään hyviä käytäntöjä ja materiaalia peruskoulujen ja lukioiden kansainvälistymisen tueksi. Sivusto toimii tukimateriaalina oppijalle, opettajalle ja rehtorille sekä koulutuksen järjestäjälle.

Taksvärkki ry:n globaalikasvatus edistää kehittää maailmankansalaisen tietoja, taitoja, arvoja ja asenteita perus- ja lukio-opetuksen opetussuunnitelmien mukaisesti. Erityisen hyvin sisällöt ja menetelmät sopivat perusopetuksen laaja-alaisen oppimisen ja monialaisten oppimiskokonaisuuksien tueksi sekä lukion teemakursseille.

The European Youth Portal (EYP) (https://europa.eu/youth/EU_en) tarjoaa tietoa 13–30-vuotiaille nuorille, jotka ovat kiinnostuneita opiskelusta, opiskelijavaihdosta ja työteosta Euroopassa.

Lukiot

Kun kansainvälisen osaamisen ja kielitaidon perusta on luotu jo peruskoulussa, on tältä pohjalta hyvä jatkaa lukio- ja ammattikoulutuksessa. Jyväskylän koulutuskuntayhtymän tuottama *Käsikirja Lukion Kansainvälisyyteen* antaa hyvät ohjeet kansainvälistymisen toteuttamiselle käytännössä (www.peda.net/veraja/lukiohanke/kasikirja).

Lukioissa kielitaitoa syvennetään ja monipuolistetaan, sekä vahvistetaan opiskelijoiden kykyä toimia itsenäisesti kansainvälisissä yhteyksissä. Monipuolinen kielitaito tulisi määritellä ja yleissivistävän koulutuksen osalta tavoitteeksi asettaa kotimaisten kielten lisäksi englanti ja yksi muu vieras kieli. Koulut voisivat profiloitua kielivalikoimaansa kehittämällä, kansallisesti tulisi huolehtia siitä, että kielivalikoima kokonaisuudessaan kattaa Suomen tärkeimpien vientimaiden kielet myös tulevaisuudessa.

Eryteisesti yleissivistävän koulutuksen piirissä opettajien panos oppilaitosten kansainvälistymiseen on merkittävä. Se edellyttää useimmiten 'vapaaehtoista iltatyötä' ja vie huomiota varsinaiselta opetustyöltä. Opiskelijoiden kyvyt ja innostus vaihto-opiskelun järjestämiseen vaihtelee. Vaihto-opiskelun volyymin kasvattamiseksi tulisikin parantaa oppilaitosten edellytyksiä panostaa opiskelijavaihdon järjestelmälliseen suunnitteluun mm. ulkomaisten kumppanikoulujen kanssa sekä käytännön tuen tarjoamiseen vaihtoon lähteville opiskelijoille.

Tasa-arvonäkökulmasta sekä kansainvälistymisrahoituksen saatavuuteen ja poikien kansainvälistymiseen on panostettava. Tarveharkintaista stipendijärjestelmää tulisi kehittää laajan osallistumisen tukemiseksi. Poikien osallistumista tulisi tukea esimerkiksi laventamalla kansainvälistymisen keinovalikoimaa. Erilaiset joukkuekilpailut, opiskelijafestivaalit ja hackathonit saattaisivat innostaa myös pojat mukaan kansainvälistymään. Esimerkiksi *Major League Hackathon* (<https://mlh.io/>) tarjoaa kymmenille tuhansille opiskelijoille USAssa ja Euroopassa yli 200 erilaista viikonlopputapahtumaa, jotka kannustavat innovointiin, yhteisöjen muodostamiseen ja tietotekniikan taitojen opetteluun. Yllä mainittu *Junior Academy* -haastekilpailu sopii hyvin myös lukiolaisille.

Lukioiden kansainvälistymisen aste ja kansainvälistymisen keinot vaihtelevat alueittain. Pienillä kouluilla ei useimmiten ole resursseja yksin panostaa laajaan kansainvälistymiseen. Oppilaitokset itse ja Erasmus+ -ohjelma rahoittavat yhteensä noin puolet lukioiden kansainvälistymistoimista. Opiskelijoiden vanhempien rahoitusosuus on n. 10 % ja loppu koostuu useista pienemmistä lähteistä.

Rahoituksen sirpaleisuuden ohella kansainvälistymisen hidasteena on opettajien kuormittuminen hankkeiden käytännön järjestämiseksi. Suurten kaupunkiseutujen ulkopuolella onkin syntynyt alueellisia oppilaitosyhteisöjä, jotka jakavat resursseja ja koordinoivat kansainvälisyshankkeita keskenään.

Itä-Suomen NEST-keskus on Opetushallituksen kansallinen kansainvälisyyskasvatuksen koordinaatiohanke. Keskusten tavoitteena on kehittää Itä-Suomen lukioiden kansainvälisyysosaamista ja tiivistää itäsuomalaisten lukioiden yhteistyötä kansainvälisessä toiminnassa.

Jyväskylän koulutuskuntayhtymä Gradia uudistaa oppimista ja työelämää luomalla ammatillisten oppilaitosten ja lukioiden opiskelijoille sekä yritysasiakkaille mahdollisuuksia oman osaamisen ja liiketoiminnan kehittämiseen. Gradia tarjoaa ruotsin ja englannin opetusta erilaisten verkkokurssien avulla.

Hyvä esimerkki on myös **Pyhäjoen lukio**, jossa kaikki lukion 2. lukuvuoden opiskelijat osallistuvat kansainväliseen leirikouluun. Kansainvälisyyskoulutuksen rahoitus on nivottu oppilaiden yrittäjyyskasvatukseen (Kuvio 7.). Lisäksi koulu hyödyntää Nord Plus- ja Erasmus-rahoitusta, myös kunta osallistuu kansainvälistymiskasvatuksen rahoitukseen.

Pyhäjoen lukiossa opiskelijat järjestävät vuosittain paikalliset messut ja toimittavat paikallislehden. Yrittäjyyden tuotoilla hankitaan tarvittavia laitteita ja kustannetaan kansainvälisiä opintomatkoja.
Rehtori: Tauno Rajaniemi

Kuvio 7. Pyhäjoen lukio (Lähde: Pyhäjoen lukion kotisivut)

Vastaavia kansallisia koordinaatiohankkeita ja hyviä käytänteitä tulisi järjestelmällisesti laajentaa esimerkiksi opetushallituksen ja kuntien tuella kansainvälistymiskoulutuksen kattavuuden lisäämiseksi.

Ammatillinen koulutus

Ammatillisen koulutuksen kansainvälistyminen kytkeytyy pääosin juuri ammattiosaamisen kehittämiseen myös ulkomaan vaihtojen ja työharjoittelun osalta. Kansainvälistymistä näyttää hidastavan sekä opettajien että opiskelijoiden huoli kielitaidostaan ja selviytymisestä ulkomailla. Ammatillisessa koulutuksessa tulee panostaa käytännön kielitaidon ja ammatillisen sanaston oppimiseen, ammatillisen opettajakoulutuksen tulee antaa opettajille riittävät valmiudet ohjata opiskelijoita kansainvälisyyteen.

Ammatillisissa perusopinnoissa **Taksvärkki ry:n** globaalikasvatusmateriaaleja ja -menetelmiä sekä työpajoja voivat hyödyntää yhteisiä tutkinnon osia opettavat opettajat viestintä- ja vuorovaikutusosaamisen sekä sosiaaliseen ja kulttuuriseen osaamisen kehittämiseen.

Suomen Euroguidance -keskus kouluttaa vuosittain ohjausalan opiskelijoita kahdessa yliopistossa ja viidessä ammattikorkeakoulussa, jotka järjestävät opinto-ohjaajakoulutusta Suomessa. Koulutusten teemoina ovat muun muassa tutkinto-opiskelu ulkomailla, kansainvälinen osaaminen ja työelämän osaamistarpeet sekä ohjaajien työvälineet ohjauksessa kansainvälisyyteen. Koulutusten järjestäminen on vakiintunut käytäntö, ja koulutussisältöjä kehitetään yhteistyössä ohjausalan koulutusyksiköiden kanssa. Euroguidance -keskus on myös tuottanut opinto-ohjaajille **lukion OPO2-kurssipaketin** tutkinto-opiskelusta ulkomailla. Koulutusten kautta halutaan systemaattisesti vaikuttaa ohjaajien asenteesiin ja toimintaan, jotta he rohkaisevat ja kannustavat tasavertaisesti asiakkaitaan kansainvälisyyteen Suomessa ja ulkomailla.

The Electronic Platform for Adult Learning in Europe (EPALE) on aikuiskoulutuksen eurooppalainen foorumi. Se on vuorovaikutteinen ja monikielinen alusta, joka tukee aikuiskoulutuksen ammattilaisten verkottumista ja tarjoaa ajantasaista tietoa aikuiskoulutuksesta.

Oppilaitoksen strategia ja hyvä kansainvälistymisen käytännön tuki ovat avainasemaassa esteiden madaltamisessa. Oppilaitosten välinen yhteistyö on tässäkin tapauksessa ilmeisen tehokas tapa resursoida kansainvälistä yhteistyötä.

Satakunnan koulutuskuntayhtymä järjestää toisen asteen ammatillista perustutkinto-, lisä- ja täydennyskoulutusta. Sataedun kansainvälinen toiminta perustuu vahvaan yhteistyöhön monialaisten kansallisten ja kansainvälisten koulutuksen järjestäjien kanssa. Aktiivinen toiminta alan verkostoissa ja kehittämishankkeissa mahdollistaa liikkuvuuden, kansainväliset hankkeet ja työssäoppimisen ulkomailla.

Axxell on ruotsinkielistä ammatillista koulutusta tarjoava oppilaitosorganisaatio, joka toimii yhdeksällä paikkakunnalla ja panostaa kansainvälisyyteen lähinnä Euroopassa. Opistolla on kansainvälinen strategia ja säännöllisesti päivitettävä kehityssuunnitelma. Axxell osallistuu erilaisiin kansainvälisiin hankkeisiin, esimerkiksi liikkuvuus- ja kehityshankkeisiin.

Se on jäsenmaksuin, apurahoin ja lahjoituksin rahoitettavan EFVET -verkoston (European Forum of Technical and Vocational Education and Training) jäsen.

Espoon seudun koulutuskuntayhtymä Omnia tarjoaa opiskelijoilleen mm. kansainvälisiä hankkeita ja opintopolkuja, kieli- ja kulttuurimatkoja, opiskelija- ja henkilöstövaihtoja sekä työssäoppimista ulkomailla.

Myös ammatillisessa koulutuksessa pojat liikkuvat huomattavasti tyttöjä vähemmän. Kotimaiset ammattitaitokilpailut voisivat toimia ponnahduslautana myös poikien osallistumiselle kansainvälisiin tapahtumiin esim. **World Skills Europe** -verkoston kilpailuihin eri Euroopan maissa (<https://worldskills.org/>).

Ammatillisen koulutuksen aikuis- ja oppisopimusopiskelijoilla on usein myös huoli vakituisen työpaikan menettämisestä kansainvälistymisjakson vuoksi, koska monet työnantajat ovat vastahakoisia tukemaan työntekijöidensä kansainvälistymistä. Tämä on osin ristiriitaista, koska erilaisten selvitysten mukaan työnantajat pitävät kansainvälistä kokemusta tärkeänä henkilöstöä rekrytoidessaan (Kuvio 8.).

Kuvio 8. Työnantajat arvostavat kansainvälistä kokemusta.

Pienillä yrityksillä on usein kyse rajallisista resursseista ja kansainvälisestä osaamisesta. Ammattiin opiskelu ja elinikäinen oppiminen tulisikin nähdä osana Suomen innovaatiostrategiaa ja luoda rahoitusmahdollisuuksia myös näiden koulutusasteiden kansainvälistämiseksi.

Vientiteollisuus on Suomen talouden moottori ja kansainvälistyminen on siksi maamme talouskasvun ja hyvinvoinnin ehdoton edellytys. Opetushallituksen suunnitelmissa todetaan, että globaalia liikkuvuutta ja sen tukea voisi merkittävästi kasvattaa, etenkin jos painotus olisi suomalaisen teollisuuden osaamistarpeissa. Perinteisten vientimaiden, Saksan, Ruotsin ja USA:n lisäksi vientiä on kyettävä asteittain lisäämään erityisesti Kiinaan ja muihin Aasian nouseviin talousmahteihin.

PK-sektorin yritysten kasvu Suomen rajojen ulkopuolelle on tärkeää viennin vahvistamiseksi, ja niiden osaamisen ja kansainvälistymisen kehittämiseen on panostettava uusia tukimuotoja kehittämällä. Näiden tukimuotojen osalta liikutaan koulutus- ja elinkeinosektorien välimaastossa. Olisikin luonnollista, että Business Finland ja muut elinkeinoelämän toimijat osallistuisivat työelämän kansainvälistymistä tukevan opiskelijavaihdon ja harjoittelujaksojen rahoitukseen, ei ainoastaan korkeakoulujen, vaan myös ammatillisten oppilaitosten kanssa. Business Finlandilla on PK-sektorille jo mm. innovaatioaseteli, jonka kriteeristöä tulisi tulevaisuudessa laajentaa kattamaan myös yritysten kansainvälistymistä mm. opiskelijavaihdon ja kansainvälisen harjoittelun keinoin.

Korkeakoulut

Korkeakouluilla on yleisesti monipuolisia mahdollisuuksia opiskelijoiden ja henkilöstön kansainvälistymiseen sekä hyvät kansainvälistymisen tukipalvelut; eurooppalaisittain vain pienessä osassa (3 %) korkeakouluista kansainvälistymisen järjestäminen on pelkästään opettajien vastuulla (EAIE Barometer: Internationalization in Europe, 2018).

Korkeakoulujen osalta kansainvälisyyden volyyymiä voi kuitenkin kasvattaa mahdollistamalla vaihto-opiskelu korkeakoulun kaikille opiskelijoille (mobility window). Esimerkiksi **Hankenin** ja **Vaasan yliopistojen** kaikki opiskelijat käyvät jo vaihdossa tai harjoittelussa kandioipintojensa aikana. Molemmilla yliopistolla on lukuisia partneriyliopistoja sekä hyvä kansainvälistymisen koordinaatio ja vaihdon tuki. Hankenin kaikki vaihtoon lähtevät saavat automaattisesti vaihostipendin, joita rahoittaa Hankenin säätiö.

Perinteisen opiskelijavaihdon ohella korkeakouluilla on laaja kirjo muita kansainvälistymisen vaihtoehtoja, jotka saattavat houkuttaa useampia opiskelijoita sekä opettajia kansainvälistymään. **Aalto-yliopiston Design Factory** (<https://designfactory.aalto.fi/>, Annual Publication 2017/2018) (Kuvio 9.) tarjoaa kansainvälisiä tuotekehityksen ja kansainvälisen

liiketoiminnan kansainvälisiä kursseja, erilaisia kansainvälisiä yrittäjyyskoulutuksia ja kesä-tapahtumia sekä hankkeita yhdessä Global Design Factory -verkoston puitteissa.

Kuvio 9. Aalto-yliopiston Design Factory (Lähde: Design Factoryn kotisivut)

Vuosittain Helsingissä opiskelijavoimin järjestettävä kansainvälinen yrittäjyystapahtuma **SLUSH** (Slush.org) tarjoaa mahdollisuuden kokea kansainvälisyys omassa maassa. Juuri perustetun **Slush Academyn** ensimmäinen kesäkoulu tarjoaa harjoittelumahdollisuuksia nopeasti kasvavissa startupeissa ja riskisijoitusyhtiöissä.

Vapaaehtoisten järjestämä hackathon **Junktion** (hackjunction.com) kerää yhteen ohjelmistokehittäjiä, muotoilijoita ja tekniikan asiantuntijoita, jotka ratkovat yhdessä kymmenien yritysten kanssa erilaisia haasteita. Helsingissä vuonna 2015 järjestetty hackathon on kasvanut yhteisöksi, joka tukee vastaavien tapahtumien järjestämistä maailmanlaajuisesti mm. Kiinassa, Japanissa, Saudi Arabiassa ja Vietnamin.

Helsingin yliopisto järjestää erityisesti opettajille suunnatun kurssin, joka opastaa kansainvälisen MOOC -opetusalan, Moodlen käyttöön. Kurssi tarjoaa opettajille myös tilaisuuksien verkostoitua maailmanlaajuisen Moodle-yhteisön kanssa sekä jakaa uusia ideoita Moodleä käyttävien opettajien kanssa kansainvälisesti.

Suosituksset

Suomalaisten opiskelijoiden ja opettajien kansainvälinen liikkuvuus on verraten hyvällä tasolla, mutta käytännön toimenpiteiden kirjo on suuri. Opiskelijaliikkuvuuden kaksinkertaistamiseksi Suomessa tarvitaan kansallinen tiekartta selkeine määrällisine tavoitteineen, kansainvälistymisinstrumenttien ja rahoituskanavien koordinoitu hallinta sekä riittävä resursointi oppilaitosten kansainvälistymisen mahdollistamiseksi eri asteilla. Erityisen tärkeää on saada kansainvälistymiskoulutuksen piiriin ne ryhmät, jotka yhä ovat aliedustettuina, esimerkiksi pojat, aikuisopiskelijat sekä toimintarajoitteiset opiskelijat.

Opiskelijaliikkuvuuden kaksinkertaistaminen edellyttää myös, että kaikilla koulutusasteilla lisätään systemaattisesti kansallista koordinaatiota hyvien käytäntöjen jakamiseksi ja yleistämiseksi, että kansainvälistymisen tukipalveluja ja niiden rahoitusta vahvistetaan ja että alueellista yhteistyötä lisätään pienempien kuntien saamiseksi kansainvälistymiskoulutuksen piiriin. Selvityksen johtopäätöksenä esitetään kahdeksan konkreettista suositusta kansainvälistymisen kaksinkertaistamiseksi vuoteen 2030 mennessä.

1. ***Kaikkien koulutusasteiden oppilaitoksilta tulee edellyttää kansainvälistymisen strategia ja toimenpideohjelma***, joka ottaa huomioon kunkin koulutusasteen ominaispiirteet.
2. ***Kansainvälistymisen tukipalveluja tulee lisätä***, erityisesti alemmilla koulutusasteilla, jotta vaihtoon osallistuminen olisi lähtijöille nykyistä helpompaa ja opetushenkilöstöä vähemmän kuormittavaa. Tukipalvelujen rahoitus tulee kytkeä osaksi oppilaitosten perusrahoitusta, joko tarve- tai tulosperustaisena.
3. ***Kansainvälistymisen erilaisista mahdollisuuksista ja rahoitusjärjestelmistä tulee koota kansallinen tietopankki***, joka kattaa valtaosan kansainvälistymisen keinoista ja rahoitusmahdollisuuksista koulutusasteittain. Tietopankin kokoamiseen ja ylläpitämiseen tulee osoittaa riittävät resurssit.
4. ***Opettajien kansainvälistymisosaamista tulee laventaa*** lisäämällä opettajakoulutuksen kansainvälistymiskasvatusta sekä vahvistamalla opettajien kansainvälisiä liikkuvuusmahdollisuuksia ja täydennyskoulutusta.

- 5. Tarvehankintaisen kansainvälistymiskoulutuksen stipendijärjestelmän perustamista tulisi harkita,** jotta erilaisista taustoista tulevat ja toimintarajoitteiset opiskelijat saadaan kansainvälistymiskoulutuksen piiriin.
- 6. Syitä poikien ja miesten vähäiseen osallistumiseen ja laimeaan kiinnostukseen ulkomaan vaihtoihin tulee selvittää syrjäytymisuhan ehkäisemiseksi.**
- 7. Ammatti- ja aikuiskoulutuksessa tulee ottaa huomioon opiskelijoiden perhetilanne sekä luoda heidän työnantajilleen kannusteita tukea ja mahdollistaa opiskelijoiden kansainvälinen opiskelu ja harjoittelu.** Perheellisten opiskelijoiden kansainvälisyysrahoituksen tulee mahdollistaa myös perheenjäsenten osallistuminen.
- 8. Yritystukia tulee kehittää** tukemaan myös erityisesti PK-yritysten kansainvälistymistä, johon opiskelija- ja harjoittelijayhteistyö on hyvä keino.

Liite 1. Selvityshenkilön asettamiskirje

OKM/4/040/2019

Professori Tuula Teeri

Asia: OKM Päätös selvityshenkilön asettamisesta: kansainvälisen liikkuvuuden kaksinkertaistaminen koulutuksessa – jokaiselle mahdollisuus kansainvälistymiseen

Hallitusohjelman pitkän aikavälin tavoitteena on, että Suomi on vuonna 2025 avoin ja kansainvälinen, kieliltään ja kulttuuriltaan rikas, hyvä maa. Yksi hallituksen tavoitteista on, että hallituskaudella koulutuksen ja tutkimuksen kansainvälisyys on lisääntynyt ja koulutusviennin esteet on purettu.

Seuraavan EU:n ohjelmakauden tavoitteena oleva Erasmus+ -ohjelman volyymin huomattava kasvattaminen antaa oppilaitoksille ja korkeakouluille resursseja kansainvälisyyden vahvistamiseen, mutta myös edellyttää vastaavasti oppilaitoksilta ja korkeakouluilta liikkuvuuden ja sitä tukevan kansainvälisen yhteistyön laajentamista. Erasmus -ohjelmassa vahvistetaan erityisesti perusopetuksen ja toisen asteen oppilaiden, opiskelijoiden ja henkilökunnan liikkuvuus- ja kansainvälistymismahdollisuuksia. Erasmus+ -ohjelmassa tullaan panostamaan myös erilaisten virtuaaliyhteistyötä hyödyntävien yhteistyö- ja liikkuvuusmuotojen kehittämiseen. Olennaista on, että uudessa ohjelmassa on valmius reagoida ja toimeenpanna täysimääräisesti ensi vuosikymmenellä avautuvat, uudenlaiset teknologiset mahdollisuudet liikkuvuuden tueksi.

Euroopan komissio on vuonna 2017 esittänyt vision eurooppalaisen koulutusalueen toteuttamisesta vuoteen 2025 mennessä. Osana koulutusalueen toimeenpanoa EU:n koulutusneuvosto on hyväksynyt 26.11.2018 suosituksen korkea-asteen ja toisen asteen koulutuksen tutkintojen ja ulkomailla suoritettujen opintojaksojen automaattisen vastavuoroisen tunnustamisen edistämistä. Suosituksessa pidetään keskeisenä periaatteena sitä, että yhdessä jäsenvaltiossa liikkuvuusjakson aikana suoritettujen opintojaksojen oppimistulokset tunnustetaan myös muissa jäsenvaltioissa täysimääräisesti. Tutkintojen vastavuoroisen tunnustaminen on Suomessa toteutettu kansallisella lainsäädännöllä jo aiemmin. Opintojaksojen vastavuoroisen tunnustaminen on EU:n yhteistyöalana kokonaan uusi. Kansalliseen toimeenpanoon tulisi valmistautua. Ammatillisessa koulutuksessa on kuitenkin ollut käytössä ns. ECVET-suositukseen perustuva järjestelmä, joka pitää sisällään liikkuvuutta tukevat ja ulkomailla suoritetuilla opintojaksoilla hankitun osaamisen tunnustamista ja tunnustamista tukevat työkalut.

Nykytila

Yleissivistävä koulutus

Yleissivistävässä koulutuksessa oppilaiden ja opiskelijoiden sekä koulun henkilökunnan muut kuin vaihto-oppilastoimintaan liittyvät ulkomaanjaksot ovat tyypillisesti osa laajempaa kansainvälistä yhteistyöhanketta; ne kestävät keskimäärin alle 15 vuorokautta. Lukuvuonna 2016–2017 ulkomaanjaksolle lähti joka yhdeksäs lukiolainen eli 11 prosenttia kaikista lukioiden oppilaista. Peruskoululaisten ulkomaanjaksot ovat suhteessa paljon vähäisempiä. Tämä onkin luonnollista, koska oppilaiden kokonaismäärässä ovat mukana kaikki peruskoululaiset pienistä ekaluokkalaisista lähtien. Ulkomaanjaksolla olleiden osuus oli yhden prosentin luokkaa eli maailmalle lähti joka sadas oppilas. Kotikansainvälisyydellä onkin peruskouluissa merkittävämpi rooli. Enemmistö sekä peruskouluista että lukioista ulkomaanjaksolle lähtevistä oppilaista ja opiskelijoista on tyttöjä.

Eniten ulkomaanjaksoja tekivät opettajat ja koulun muu henkilöstö. Opetushallituksen kyselyyn vastanneista peruskouluista lähes kaksi kolmannesta eli 62 prosenttia oli lähettänyt ulkomaanjaksolle omaa henkilökuntaansa ja 41 prosenttia vastaanottanut yhteistyökoulujensa henkilöstöä ulkomailta. Vastaavasti 36 prosenttia vastanneista oli lähettänyt ja 27 prosenttia vastaanottanut ulkomaanjaksolle oppilaita.

Liikkuvuuden haasteena yleissivistävässä koulutuksessa on ollut erityisesti Erasmus -ohjelman tarjoamien mahdollisuuksien vähäisyys. Kiinnostus kansainväliseen yhteistyöhön on ollut suurempaa niissä kunnissa, joissa toimintaa on resursoitu ja koordinoitu. Osallistumiseen vaikuttaa vahvasti opettajien kiinnostus ja motivaatio kansainvälistä toimintaa kohtaan.

Lukiolaisten liikkuvuusaktiivisuudesta tehtyyn Opetushallituksen kyselyyn (koskien lukuvuotta 2017–2018) vastasi 212 lukiota eli 51 prosenttia kaikista lukioista. Näissä lukioissa tehtiin kaikkiaan 1 041 liikkuvuushanketta lukuvuoden aikana ja ulkomaanjaksolla oli mukana yhteensä 4 657 lukiolaista. Lisäksi 493 opiskelijaa oli vähintään lukukauden mittaisella vaihto-oppilasjaksolla. Yhteensä Suomesta lähti ulkomaille 5 150 lukiolaista. Muiden kuin vaihto-oppilaaksi lähteneiden lukiolaisten ulkomaanjaksot kestivät keskimäärin kaksi viikkoa. Suomalaisiin lukioihin tuli 1 963 opiskelijaa ulkomailta. Selvityksessä arvioitiin että ulkomaanjaksolle lähti lukuvuonna 2017–2018 vajaat 30 prosenttia samana lukuvuonna lukio-opintonsa aloittaneista, mikä on hieman vähemmän kuin aikaisempina vuosina.

Oppilaitosten omalla rahoituksella toteutettiin noin 35 prosenttia kyselyyn vastanneiden lukioiden liikkuvuushankkeista. Ulkopuolisista rahoitusinstrumenteista merkittävin oli Euroopan unionin Erasmus+ -ohjelma, joka kattoi kolmanneksen kaikista liikkuvuushankkeista ja 43 prosenttia oppilaitosten ulkopuolisella rahoituksella tehdyistä liikkuvuushankkeista. Erasmus+ -ohjelman osuus kaikkien hankkeiden rahoituksesta kasvoi

7 prosenttiyksikköä edelliseen lukuvuoteen verrattuna. Loput vaihto-ohjelmista rahoitettiin esimerkiksi vaihto-oppilasjärjestöjen (6,6 %), vanhempien (10,6 %), Opetushallituksen (3,3 %), Nordplus Juniorin (1,5 %) ja muilla rahoituksilla.

Vuodesta 2021 alkaen uusi Erasmus+ -ohjelma laajentaa merkittävästi yleissivistävän koulutuksen mahdollisuuksia osallistua liikkuvuushankkeisiin sekä fyysisen liikkuvuuden että virtuaaliyhteistyön keinoin. Virtuaalinen yhteistyö luo mahdollisuuksia erityisesti yleissivistävälle koulutukselle kehittää hankkeita, joissa kansainvälisyys nivoutuu luontevaksi ja monimuotoiseksi jatkumoksi opetukseen ja tukee opetussuunnitelman tavoitteiden toteutumista.

Ammatillinen koulutus

Ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevien kansainvälinen liikkuvuus on pysynyt jokseenkin tasaisena koko 2010-luvun. Noin joka seitsemäs ammattiin opiskeleva on suorittanut pienen osan opinnoistaan ulkomailla. Suomesta lähtevien ammattiopiskelijoiden ulkomaanjaksot ovat kestäneet keskimäärin 7 viikkoa, tänne tulevien 4 viikkoa. Liikkuvuus on erittäin Eurooppa-keskeistä: reilut 90 prosenttia opiskelijoista pysyttelee oman maanosamme sisällä. Suomalaisopiskelijoiden suosikkikohteita ovat vuodesta toiseen Espanja, Ruotsi, Saksa, Viro ja Britannia, kun taas Suomeen tullaan eniten Saksasta, Ranskasta ja Espanjasta. Ulkomaille lähtevistä valtaosa (lähes 705) on naisia, ja liikkuvuudessa on eroja paitsi sukupuolen, myös maan eri osien välillä.

Muihin Euroopan maihin verrattuna ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden liikkuvuus on ollut Suomessa hyvällä tasolla. Tilanne ei kuitenkaan ole hallitusohjelman tavoitteiden mukainen, sillä vuonna 2017 ammatillisessa koulutuksessa pitkäkestoiselle, vähintään kaksi viikkoa kestäväälle ulkomaanjaksolle lähti 3 289 opiskelijaa (6,9 % aloittaneista opiskelijoista) ja lyhytkestoiselle, alle kaksi viikkoa kestäväälle ulkomaanjaksolle lähti 2 262 opiskelijaa (4,8 % aloittaneista) eli yhteensä 11,7 prosenttia aloittaneista. Liikkuvuus laski edellisvuodesta (13,7 %) sekä pitkä- ja lyhytkestoisilla jaksoilla.

Liikkuvuuden lisäämisen haasteet ammatillisessa koulutuksessa liittyvät taloudellisiin syihin, epäilyihin oman kielitaidon riittävyydestä tai epäilyksiin siitä, pärjääkö itsenäisesti ulkomailla. Etenkin aikuisopiskelijoilla opiskelu säännöllisen työssäkäynnin ohella ja työantajan haluttomuus päästää työntekijää vaihtojaksolle on myös este liikkuvuudelle.

Uuteen ammatillisen koulutuksen lainsäädäntöön sisältyvät osaamisen tunnistamista ja tunnustamista koskevat säännökset, joissa huomioidaan kaikki osaaminen osaamisen hankkimistavasta ja -paikasta riippumatta, sekä suorituksia ja vaikuttavuutta korostava ammatillisen koulutuksen rahoitusjärjestelmä kannustavat koulutuksen järjestäjiä suun

nittelemaan opiskelijoiden ulkomaanjaksot niin, että niiden aikana hankittu osaaminen on suoraan sisällytettävissä osaksi opiskelijan suorittamaan tutkintoa tai tutkinnon osia.

Korkeakoulutus

Korkeakoulujen kansainvälisyyden edistämisen linjauksissa vuosille 2017–2025 asetettuna tavoitteena on, että pääsääntöisesti kaikkiin korkeakoulututkintoihin sisällytetään opiskelijujen etenemistä tukeva opiskelu- tai harjoittelujakso ulkomailla. Korkeakoulujen tulee ottaa kansainvälisten valmiuksien luomisen järjestelmällisesti huomioon opintojen suunnittelussa kaikilla tasoilla. Tämä mahdollistetaan erityisellä liikkuvuuskomponentilla henkilökohtaisissa opintosuunnitelmissa. Aliedustettujen ryhmien liikkuvuuteen kiinnitetään erityistä huomioita sekä korkeakouluissa että tukimuotoja koskevassa päätöksenteossa. Kotimaassa tai ulkomailla suoritettujen kansainvälistymisjaksojen tulee olla etukäteen suunniteltuja ja toteuttamiskelpoisia linjausten mukaan.

Tällä hetkellä noin viidennekseen suoritetuista tutkinnoista sisältyy kv-liikkuvuusjakso (amk-tutkinnot 21,9 % ja ylempiin korkeakoulututkintoihin 21,6 %). Opetushallinnon raportointiportaali Vipusesta selviää, että vuonna 2017 puolet korkeakouluopiskelijoiden liikkuvuusjaksoista oli Erasmus+ -ohjelmavaihtoja, joten ohjelman kasvun vaikutukset suomalaiseen korkeakoulu-liikkuvuuteen tulevat olemaan merkittäviä. Suosituimmat opiskelijavaihdon kohdemaat ovat Saksa, Iso-Britannia ja Ruotsi.

Eurostudent 2017 -tutkimuksesta selviää, että opiskelijoista 23 prosenttia ei ole vielä ollut, mutta on halukas lähtemään opiskelijavaihtoon ulkomaille. Kaikista opiskelijoista 64 prosenttia ja alle 30-vuotiaista 59 prosenttia ei ole ollut, eikä aio lähteä opiskelijavaihtoon. Yliopisto-opiskelijat ovat kiinnostuneempia hakeutumaan opiskelijavaihtoon kuin ammattikorkeakoulujen opiskelijat. Yliopisto-opiskelijoista 40 prosenttia on ollut opiskelijavaihdossa tai suunnittelee lähtevänsä vaihtoon, kun ammattikorkeakoulujen opiskelijoista reilut kaksi kolmesta (69 %) on päättänyt olla lähtemättä vaihtoon.

Opiskelijaliikkuvuus on valikoitunutta monin eri tavoin tarkasteltuna (Eurostudent 2017). Naiset sekä suunnittelevat että lähtevät miehiä useammin liikkuvuusjaksolle. Liikkuvuusjaksolle lähteneistä vuonna 2017 69 prosenttia oli naisia ja 31 prosenttia miehiä (Vipunen). Alakohtaiset erot ovat myös suuria. Nuoremmat opiskelijat lähtevät todennäköisemmin ulkomaille kuin vanhemmat opiskelijat. Opiskelijan sosioekonominen tausta vaikuttaa myös; vaihdossa olleiden tai vaihtoa harkinneiden sosioekonominen tausta on korkeampi kuin niiden jotka eivät aio lähteä vaihtoon. Liikkuvuusjaksolle lähteminen on todennäköisempää opiskelijoille, joiden nivelvaihe korkeakouluun on kestänyt alle kaksi vuotta.

Suurimmat syyt olla lähtemättä vaihtoon ovat taloudelliset syyt, ero perheestä tai puolista ja huoli vakituisen työpaikan menettämisestä; etenkin aikuisopiskelijoiden säännöllinen työssäkäynti selittää osan vaihtohaluttomuudesta.

Liikkuvuuden lisäämisen haasteet ovat usein kireissä valmistumisajoissa ja henkilökohtaisissa opintosuunnitelmissa, joihin ei ole upotettu opintoihin sisältyvää liikkuvuus tai kansainvälistymisjaksoa. Tutkintojen määräaikakertoimet luovat korkeakouluille kannusteen suunnitella opiskelijoiden ulkomailta suorittamat opiskelijavaihto- ja harjoittelujaksot niin, että ulkomaiset opintosuoritukset ovat sisällytettävissä tai hyväksi luettavissa tutkintoon ja opinnot etenevät tavoiteajassa.

Opettaja- ja tutkija/liikkuvuus korkeakouluissa

Opettaja- ja tutkijaliikkuvuudeksi tilastoidaan vähintään viikon mittainen jatko-opiskelu tai työskentely ulkomaisessa korkeakoulussa tai tutkimuslaitoksessa. Yliopistoissa opettajien ja tutkijoiden liikkuvuus on laskenut vuoden 2015 jälkeen 4 315 alle 4 000 vuonna 2017. Vuodesta 2010 vuoteen 2014 kasvu oli tasaista. Suomesta lähdetään eniten Yhdysvaltoihin, Saksaan, Britanniaan ja Ruotsiin. Ammattikorkeakouluissa opettaja- ja asiantuntijaliikkuvuus on ollut vahvassa kasvussa viime vuodet; vuonna 2015 Suomesta lähti 4 637 henkeä ja vuonna 2017 liki 7 000. Ammattikorkeakouluissa suosituimmat liikkuvuuskohteet olivat vuonna 2017 olivat Saksa, Ruotsi ja Britannia. (Vipunen)

Liikkuvuus tutkijanuran ensimmäisellä portaalla on viime vuosina pysynyt samalla tasolla, tai laskenut hieman. Vuonna 2017 tutkijaliikkuvuusjaksoja Suomesta ulkomaille oli 939 kappaletta, joka tasaisesti jakautuen kattaisi noin 16 prosenttia ensimmäiselle tutkijauraportaalille sijoittuvista henkilöistä. Liikkuvuuteen osallistuminen laski edellisvuodesta, jolloin liikkuvuusjaksolle osallistui 1049 henkilöä. Lisäksi tutkijaliikkuvuuteen osallistuvien henkilöiden määrä on hieman laskenut vuodesta 2014, jolloin Suomesta tutkijaliikkuvuuteen osallistui 1 022 henkilöä. (Vipunen)

Selvityshenkilön asettaminen

Opetus- ja kulttuuriministeriö asettaa professori, presidentti Tuula Teerin Ruotsin Kuninkaallisesta Teknisten Tieteiden Akatemiasta selvityshenkilöksi 4.2.2019–8.4.2019 väliseksi ajaksi. Selvitystehtävästä maksettavasta palkkiosta, selvityksen julkistamisesta ja muista selvityshenkilön työhön vaikuttavista järjestelyistä laaditaan erillinen sopimus selvityshenkilön kanssa.

Selvityshenkilön tehtävänä on esityksen tekeminen niistä toimista, joilla oppilaiden ja opiskelijoiden liikkuvuutta lisätään ottaen huomioon liikkuvuutta tukevat ohjelmat, kestävä kehityksen mukaiset tavoitteet ja liikkuvuuden uudet muodot.

Virkamiestyönä laaditaan selvitys nykyisestä liikkuvuusjaksojen rahoituksesta, liikkuvuusohjelmista sekä oppilaitosten nykyisistä toimista liikkuvuuden vahvistamiseksi ja liikkuvuuden kannustamiseksi

Selvityshenkilö kuulee liikkuvuuden edistämisen kannalta keskeisiä sidosryhmiä. Selvityshenkilön tulee luovuttaa raporttinsa opetus- ja kulttuuriministeriölle 8.4.2019. Opetus- ja kulttuuriministeriö kokoaa ryhmän selvityshenkilön työn tueksi.

Opetusministeri

Kansliapäällikkö

Tiedoksi

Erityisavustaja Emmi Venäläinen

Erityisavustaja Daniel Sazonov

Varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja vapaan sivistystyön osasto

Ammatillisen koulutuksen osasto

Korkeakoulu- ja tiedepolitiikan sekä lukiokoulutuksen osasto

Opetushallitus

Liite 2. Opetus- ja kulttuuriministeriön ja Opetushallituksen taustaselvitys

Kansainvälisen liikkuvuuden lisääminen lukio-, ammatillisessa ja korkea-asteen koulutuksessa – taustamateriaalia selvityshenkilölle

Tämä taustamateriaali kokoaa yhteen kansainvälisen liikkuvuuden nykytilaa kuvaavia tilastoja, tunnuslukuja ja ominaispiirteitä lukio-, ammatillisesta ja korkea-asteen koulutuksesta. Tavoitteena on tukea selvityshenkilön työskentelyä esittelemällä kansainvälisen liikkuvuuden muotoja ja toteutumista eri koulutusasteilla. Selvityshenkilön asettamispäätöksessä todetaan, että virkamiestyönä laaditaan selvitys nykyisestä liikkuvuusjaksojen rahoituksesta, liikkuvuusohjelmista sekä oppilaitosten nykyisistä toimista liikkuvuuden vahvistamiseksi ja kannustamiseksi.

1 Mistä puhumme, kun puhumme kansainvälisestä liikkuvuudesta?

1.1 Lukiokoulutus

Uuden lukiolain (714/2018) tavoitteena on edistää lukiokoulutuksen järjestäjien keskinäistä yhteistyötä sekä yhteistyötä korkeakoulujen, muiden koulutuksen järjestäjien sekä työelämän ja muun ympäröivän yhteiskunnan kanssa. Tavoitteena on myös vahvistaa opiskelijoiden yhdenvertaisia mahdollisuuksia kehittää kansainvälistymistä tukevaa osaamistaan ja mahdollisuuksia tutustua korkeakouluihin ja korkeakouluopintoihin jo lukio-opintojensa aikana riippumatta siitä, missä lukiossa he opiskelevat. Lukiolain 13 §:n mukaan opinnot on järjestettävä niin, että opiskelijalla on mahdollisuus kehittää kansainvälistä osaamistaan lukio-opintojen aikana. Valtioneuvoston asetuksessa lukiokoulutuksesta (810/2018) todetaan, että sen tulee kehittää opiskelijan jatko-opinto-, työelämä- yrittäjyys-, yhteiskunta- ja kansainvälisyysvalmiuksia. Uuden lukiolain hallituksen esityksestä annetuissa lausunnoissa kansainvälisyyden vahvistaminen nähtiin kannatettavana uudistuksena. Uusi lukiolaki tulee voimaan 1.8.2019.

Lukioissa opiskelijaliikkuvuus kattaa sekä lukuvuoden kestävä vaihto-oppilasjaksot, että lyhyemmät leirikoulut tai muut vastaavat vierailut. Pidempiaikaista vaihto-oppilastoimintaa järjestävät mm. erilaiset järjestöt ja myös Erasmus+ -ohjelma myöntää tähän rahoitusta. Enemmistö lukiolaisten ulkomaanjaksoista ovat luonteeltaan lyhyempiä vierailuja

ja vaihtoja. Näitä rahoittavat mm. Erasmus+ -ohjelma ja Nordplus-ohjelma. Keskimäärin lukiolaisten ulkomaanjakson pituus on kaksi viikkoa. Erilaiset vierailut ja leirikoulut ovat lukiossa yleisempiä kuin ammatillisissa oppilaitoksissa, joissa ulkomaanjaksot keskittyvät kestoltaan pidempiin työharjoitteluihin. Lukiolaisista 493 eli 10 prosenttia ulkomaille läheneistä meni koko lukuvuoden mittaiselle vaihto-oppilasjaksolle lukuvuonna 2017–2018.

1.2 Ammatillinen koulutus

Ammatillisen koulutuksen lain (531/2017) säädöksiä sovelletaan niin kotimaassa tapahtuvaan osaamisen hankkimiseen kuin liikkuvuusjaksoihin ulkomailla. Laki sisältää viittauksia kansainvälisyyteen opetuskieleen, tilauskoulutukseen sekä Eta-alueen ulkopuolella järjestettävään tutkintokoulutukseen liittyvissä pykälissä. Henkilökohtaistaminen antaa mahdollisuuden yksilöllisiin ja joustaviin opintopolkuihin. Opiskelijat voivat osana opintojaan hankkia osaamista erilaisissa oppimisympäristöissä. Opiskelija voi hankkia osaamista ulkomaanjaksoilla joko työpaikalla, oppilaitoksessa tai muualla. OPH:n liikkuvuustilaston (2017) mukaan pitkäkestoisen ulkomaanjakson tarkoituksena oli useimmiten työssä oppiminen (92 %). (OPH 2018)

Ammatillisen koulutuksen lain (531/2017) mukaan koulutuksen järjestäjä voi järjestää ammatillista koulutusta työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä. Työpaikalla tapahtuvasta koulutuksesta sovitaan ammatillisen koulutuksen lain mukaan joko koulutussopimuksella tai oppisopimuksella.

Koulutussopimukseen perustuvassa koulutuksessa opiskelija ei ole työsuhteessa. Koulutuksen järjestäjä sopii kirjallisesti koulutussopimustyöpaikan edustajan kanssa opiskelijan osaamisen hankkimisesta työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä (koulutussopimus). Koulutussopimus on määräaikainen sopimus, joka sovitaan henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman mukaisesti tutkinnon osittain. Sopimus voidaan solmia myös tutkinnon osaa pienemmistä kokonaisuuksista tai useammasta tutkinnon osasta.

Oppisopimuskoulutus on pääosin työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä järjestettävää koulutusta, jota täydennetään tarvittaessa muissa oppimisympäristöissä tapahtuvalla osaamisen hankkimisella. Oppisopimuskoulutus perustuu 15 vuotta täyttäneen opiskelijan ja työnantajan väliseen kirjalliseen määräaikaiseen työsopimukseen taikka virkasuhteessa tai virkasuhteeseen verrattavassa julkisoikeudellisessa palvelussuhteessa olevan opiskelijan ja työnantajan väliseen kirjalliseen määräaikaiseen sopimukseen (oppisopimus). Yrittäjälle voidaan järjestää oppisopimuskoulutusta omissa yrityksessään tietyin edellytyksin.

Koulutuksen järjestäjän tulee laatia ja päivittää henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelmaa yhdessä opiskelijan kanssa. Suunnitelman laadintaan ja päivittämiseen osallistuu koulutuksen järjestäjän nimeämä opettaja, opinto-ohjaaja tai tarvittaessa muu

koulutuksen järjestäjän edustaja. Työnantaja tai muu työpaikan edustaja osallistuu henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman laadintaan ja päivittämiseen, jos koulutus järjestetään oppisopimuskoulutuksena tai koulutussopimukseen perustuvana koulutuksena taikka osaaminen osoitetaan työpaikalla.

Liikkuvuusjaksoille lähdetään sekä yksittäin että pienissä ryhmissä. Oppilaitokset voivat myös tehdä yhteistyötä siten, että ne lähettävät yhdessä opiskelijoita pienenä ryhmänä samaan kohteeseen. Erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden tueksi voidaan lähettää avustaja / tukihenkilö esim. Erasmus+ -ohjelman erityistuen avulla.

Erasmus+ -liikkuvuushankkeissa tuettavien eurooppalaisten liikkuvuusjaksojen minimipituus on 2 viikkoa ja maksimipituus 12 kuukautta. Liikkuvuustilaston (2017) mukaan pitkäkestoisessa opiskelijaliikkuvuudessa järjestelyt hoidettiin useimmiten Erasmus+ -ohjelman avulla (71 %) tai oppilaitoksen omalla rahoituksella (16 %). Ammatillisen koulutuksen kansainvälistymisen valtionavustuksilla toteutetaan globaaleja kv-hankkeita eli Euroopan ulkopuolelle, mikä on hieman kalliimpaa. Opiskelijoiden liikkuvuusjaksojen pituus niissä vaihtelee 1 vk – 4 kk paljon kohdemaasta riippuen. Globaali liikkuvuus on viime vuosina jonkin verran kasvanut esim. Aasian suuntaan. (OPH 2018)

Nordplus junior luokkavaihdossa ryhmien väliset vaihdot voivat kestää viikosta kolmeen viikkoon ja sisältävät yhteistä teematyöskentelyä.

Tilastoinnissa Suomesta ulkomaille lähtevien opiskelijoiden osalta tilastoidaan kahdentyyppisiä jaksoja; vähintään 2 viikkoa kestäviä, jotka ovat enimmäkseen työelämäjaksoja eli työpaikoilla oppimista ja alle 2 viikkoa kestäviä lyhyitä jaksoja. Nämä lyhyet jaksot ovat usein tutustumiskäyntejä oppilaitoksiin tai erilaisiin hankkeisiin liittyviä opintomatkoja. Liikkuvuustilaston (2017) mukaan ammatillisen koulutuksen pitkäkestoiset ulkomaanjaksot ovat keskimäärin 6 viikon mittaisia ja ne sijoittuvat yleensä toiselle tai kolmannelle opiskeluvuodelle. (OPH 2018)

1.3 Ammattikorkeakoulut ja yliopistot

Korkeakoulujen kansainvälisyyden edistämisen linjauksissa vuosille 2017–2025 asetettuna tavoitteena on, että pääsääntöisesti kaikkiin korkeakoulututkintoihin sisällytetään opiskelijan etenemistä tukeva opiskelu- tai harjoittelujakso ulkomailla. Korkeakoulujen tulee ottaa kansainvälisten valmiuksien luomisen järjestelmällisesti huomioon opintojen suunnittelussa kaikilla tasoilla. (OKM 2017a)

Lisäksi Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen Visio2030- työssä on määritelty yhteinen tulevaisuuden tahtotila laadukkaammasta, vaikuttavammasta ja kansainvälisemmästä suomalaisesta korkeakoulu- ja tutkimusjärjestelmästä vuoteen 2030 mennessä (OKM 2017b).

Luovuutta, dynamiikkaa ja toimintamahdollisuuksia ehdotus ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen rahoitusmalleiksi vuodesta 2021 alkaen -raportissa (OKM 2019) todetaan, että kansainvälisyys ja sitä tukevat taidot ovat nykymaailmassa välttämättömyys, jotka tulee sisäänrakentaa korkeakoulutukseen. Tällä hetkellä noin viidennekseen suoritetuista tutkimuksista sisältyy kv-liikkuvuusjakso. Raportissa todetaan, edelleen, että tutkintojen tavoiteaikojen huomioon ottaminen rahoitusohjauksessa ei saa vähentää korkeakoulujen opiskelijoilleen tarjoamia kansainvälistymismahdollisuuksia. Seuraavan EU:n ohjelmakauden tavoitteena oleva Erasmus+ -ohjelman volyymin huomattava kasvattaminen antaa korkeakouluille resursseja kansainvälisyyden vahvistamiseen, mutta myös edellyttää vastaavasti korkeakouluilta liikkuvuuden ja sitä tukevan kansainvälisen yhteistyön laajentamista.

Korkeakouluopiskelijoiden kansainväliset liikkuvuusjaksot ovat joko nk. vaihto-opiskelua eli opintoja ulkomaisessa korkeakoulussa tai opintoihin sisältyvää työharjoittelua ulkomailla. Ammattikorkeakouluissa harjoittelu ulkomailla on yleisempää kuin yliopistoissa. Ammattikorkeakoulujen opiskelijaliikkuvuudesta kolmannes (31 %) on kansainvälistä harjoittelua, yliopistoissa 12 % (Vipunen – Opetushallinnon tilastopalvelu).

Tyypillinen liikkuvuusjakso kestää yhden tai kaksi lukukautta. Perinteisesti korkeakouluopiskelijoiden liikkuvuusjaksot on jaoteltu pitkäkestoisiin eli vähintään 3 kk kestoisiin ja lyhytkestoisiin eli alle 3 kk kestäviin. Pääpaino korkeakoulujen liikkuvuudessa on ollut pitkäkestoisten jaksojen kehittämisessä ja niihin löytyy myös paremmin rahoitusta. Esimerkiksi Erasmus+ -ohjelmassa tuetaan vähintään 3 kk mittaisia opiskelujaksoja, mutta harjoittelujaksojen kohdalla vähimmäiskesto on 2 kk. Joissakin rahoitusohjelmissa tuetaan myös lyhytkestoisempaa liikkuvuutta, esim. pohjoismaisessa Nordplus-ohjelmassa tuetaan myös kestoltaan lyhyempiä jaksoja.

Lyhytkestoiset jaksot voivat sisältää myös erilaisia intensiivikursseja ja kesäkursseja.

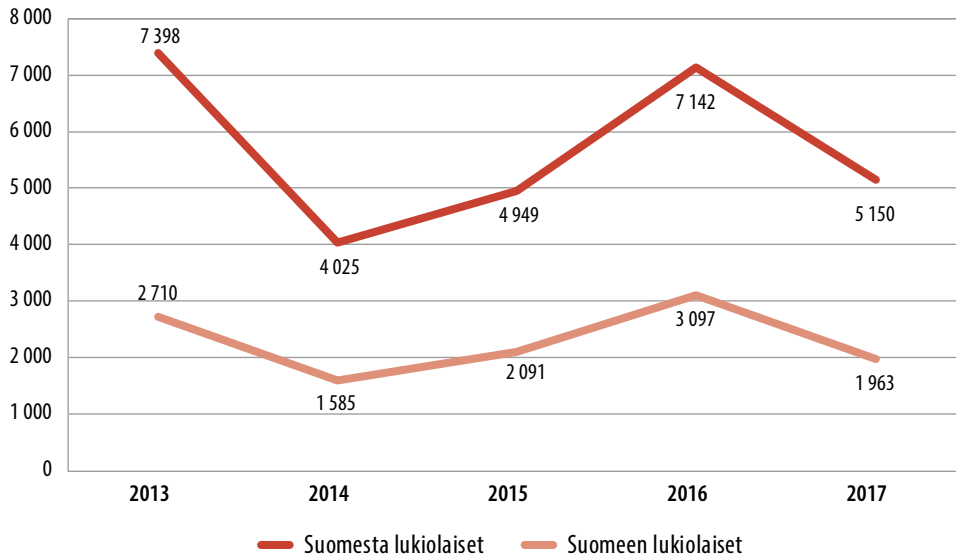
2 Kansainvälisen liikkuvuuden kehittyminen viime vuosina

2.1 Lukiokoulutus

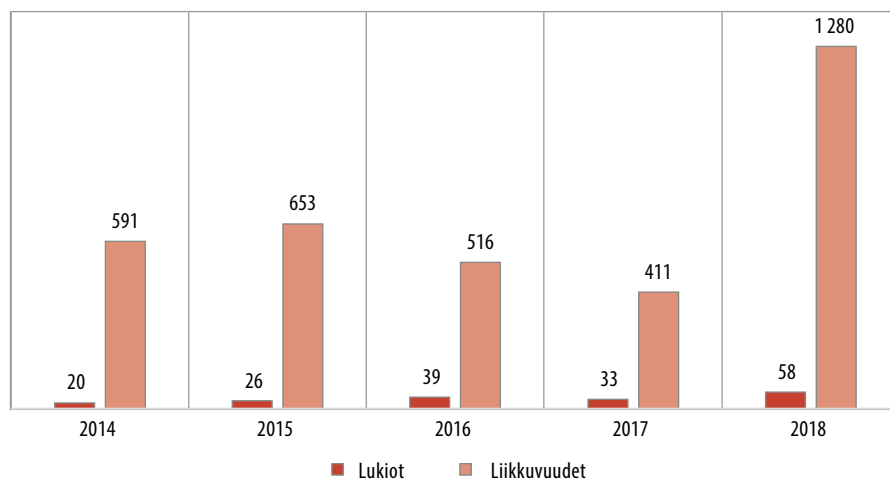
Lukuvuonna 2017–2018 lukioissa toteutettiin 1 041 liikkuvuushanketta ja niiden myötä lähti yhteensä 5 150 lukiolaista ulkomaille. Lukiolaisten kansainvälinen liikkuvuus laski edellisestä tilastointikerrasta 28 prosenttia. Tiedot perustuvat Opetushallituksen keväällä 2018 suorittamaan tiedonkeruuseen.

Lukiolaisten liikkuvuuden trendiä on ollut hankalampi luotettavasti seurata, koska tilastoinnin vastausprosentti vaihtelee vuosittain huomattavasti. Viimeisin lukiolaisten liikkuvuuden lasku selittyy enimmäkseen edellistä tilastointikertaa alemmalla

vastausprosentilla. Lukioden vaihteleva raportointihalukkuus näkyy myös vuosittain Suomeen tulevien määrän vaihtelussa. Lukuvuonna 2017–2018 Suomeen tuli 1 963 lukiolaista ulkomailta, mikä on 58 % vähemmän kuin edellisellä tilastointikerralla. Erasmus+ -rahoituksella toteutuva liikkuvuus on hieman kasvanut lukioissa.

Kuvio 1. Lukiolaisten ulkomaanjaksot 2013–2017 kaikilla rahoitusmuodoilla (Opetushallitus 2018: Tiedonkeruu)

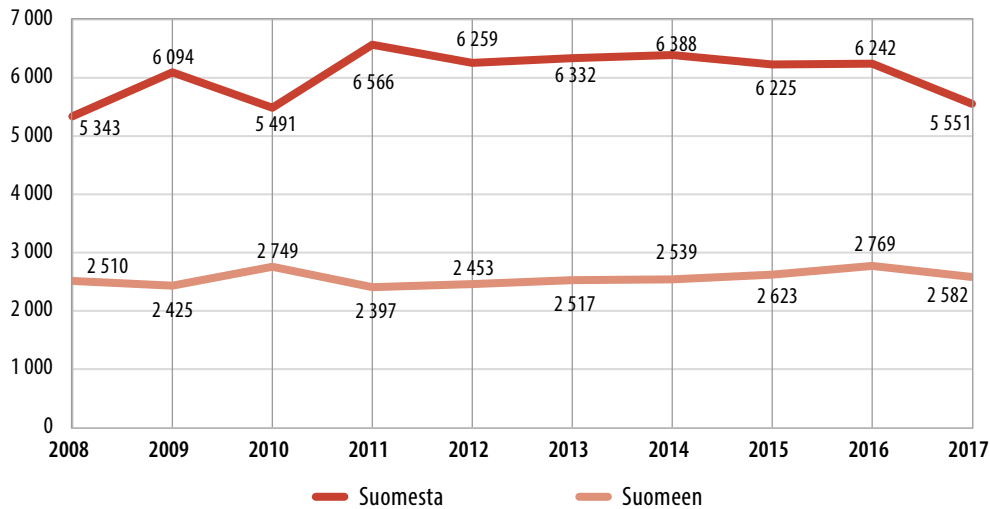
Kuvio 2. Erasmus+ liikkuvuus lukioissa

2.2 Ammatillinen koulutus

Liikkuvuus kasvoi voimakkaimmin vuosien 2007-2011 välillä ja on sitten tasoittunut. Tosin vuonna 2017 liikkuvuus kääntyi laskuun. Vuonna 2017 ammatillisesta koulutuksesta lähti lyhyt- tai pitkäkestoiselle ulkomaanjaksolle yhteensä 5 551 opiskelijaa, mikä on 11 % vähemmän kuin edellisvuonna. Pitkäkestoinen liikkuvuus väheni 8,4 % ja lyhytkestoinen jopa 14,6 %. Vuosittainen heilahtelu on tyypillistä ammatillisen koulutuksen liikkuvuudelle: oppilaitoskohtainen liikkuvuus on satunnaista ja vaihtelee vuosittain. Ammatillista koulutusta kohdanneet leikkaukset näkyvät myös liikkuvuuslukujen laskuna. Säästösyistä joissakin oppilaitoksissa omarahoitteisista matkoista, kuten esimerkiksi tutustumismatkoista messuille tai naapurimaiden kouluihin on lähes kokonaan luovuttu. Sitä vastoin oppilaitoksissa on haluttu panostaa ammatillista osaamista enemmän hyödyttäviin pidempiin ulkomaanjaksoihin, joihin myös saadaan rahoitusta ulkopuolelta. Kun liikkujien määrä suhteutetaan vuonna 2017 opetussuunnitelman mukaisessa ammatillisessa peruskoulutuksessa aloittaneiden määrään, lähti ulkomaille keskimäärin 11,9 % aloittaneista. Tiedot perustuvat Opetushallituksen tammikuussa 2018 suorittamaan tiedonkeruuseen.

Eurooppalaisittain tarkastellen tämä taso on korkea, koska monissa EU-maissa ammatillisen koulutuksen liikkuvuuden tavallinen taso on 1–3 %. Saksassa ammatillisen koulutuksen liikkuvuutta on onnistuttu kasvattamaan viime vuonna ja juuri ilmestyneen selvityksen mukaan liikkuvuusprosentti Saksan ammatillisessa koulutuksessa on nyt n. 6 %.

Vuonna 2017 Suomeen tuli 2 582 ulkomaista opiskelijaa, eli 6,8 % vähemmän kuin vuotta aikaisemmin. Saapuneiden osuus vastaa 5,5 %:a Suomen ammatillisissa oppilaitoksissa vuonna 2017 aloittaneista opiskelijoista.

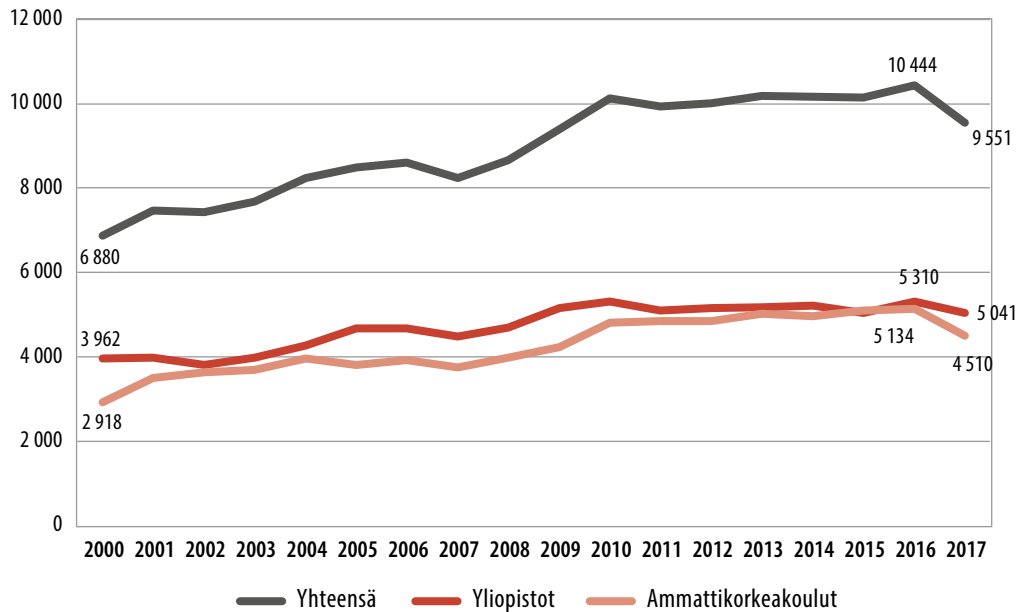

Kuvio 3. Opiskelijaliikkuvuuden kehitys ammatillisessa koulutuksessa 2008–2017
(Opetushallitus 2018: Tiedonkeruu)

2.3 Ammattikorkeakoulut ja yliopistot

Korkeakouluopiskelijoiden tekemät yli 3 kuukauden mittaiset ulkomaanjaksot vähenivät vuonna 2017. Pudotus oli mittaushistorian suurin ja pudotusta tapahtui sekä ammattikorkeakouluissa että yliopistoissa. Tätä ennen ulkomaanjaksojen lukumäärä on pysytellyt useamman vuoden 10 000 vuosittain ulkomaille lähtevän opiskelijan tuntumassa. Alustavien tilastojen mukaan vuonna 2018 ulkomaanjaksojen määrä väheni edelleen. Ulkomaille yli 3 kuukauden jaksolle lähtevien määrä jakaantuu melko tasan yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen kesken.

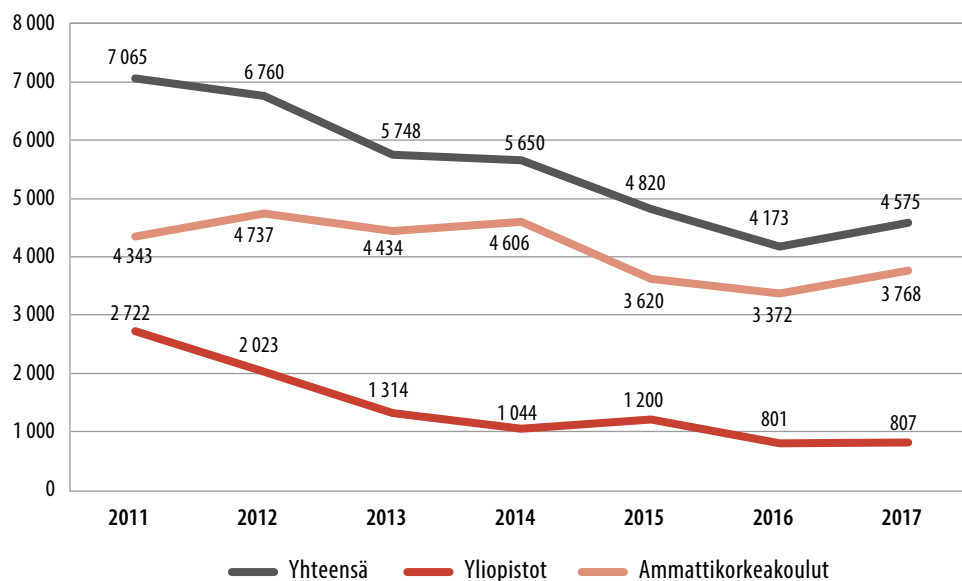
Suomesta lähtee vähintään 3 kuukauden mittaiselle ulkomaanjaksolle suunnilleen yhtä paljon opiskelijoita kuin tänne tulee. Suomeen tulevat jakaantuvat kuitenkin lähteviä epätasaisemmin sektoreiden välillä: yliopistoihin tulee ulkomaisia vaihto-opiskelijoita selvästi enemmän kuin ammattikorkeakouluihin.

Kuvio 4. Korkeakouluopiskelijoiden ulkomaanjaksot (vähint. 3 kk) Suomesta 2000–2017 (Vipunen – Opetushallinnon tilastopalvelu)

Alle 3 kuukauden mittaisia ulkomaanjaksoja korkeakouluopiskelijat tekevät vuosittain noin puolet pitkäkestoisten jaksojen määrästä. Lyhytkestoisten ulkomaanjaksojen määrä kasvoi hieman vuonna 2017. Pidemmällä perspektiivillä määrissä on kuitenkin ollut laskua. Ammattikorkeakouluissa tehdään selvästi enemmän lyhytkestoisia ulkomaanjaksoja kuin yliopistoissa. Erityisen paljon niitä tehdään sosiaali- ja terveysalalla, palvelualoilla sekä kulttuurialalla.

Alle 3 kuukautta kestävien jaksojen tilastointi on korkeakouluissa vähemmän systemaattista kuin pidempien, joten lukuihin tulee suhtautua varauksella.

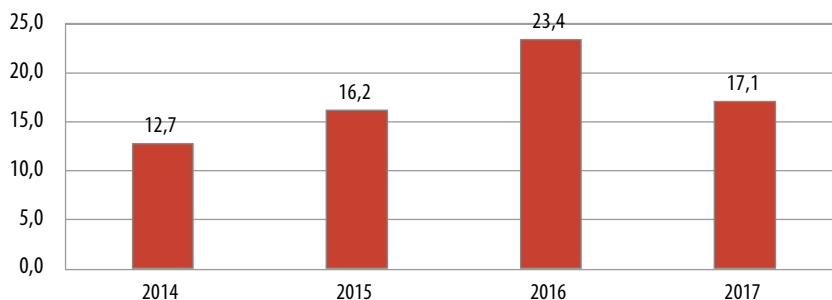

Kuvio 5. Korkeakouluopiskelijoiden ulkomaanjaksot (alle 3 kk) Suomesta 2011–2017 (Vipunen – Opetushallinnon tilastopalvelu)

3 Kansainvälinen liikkuvuus suhteessa tutkinnon suorittajiin

3.1 Lukiokoulutus

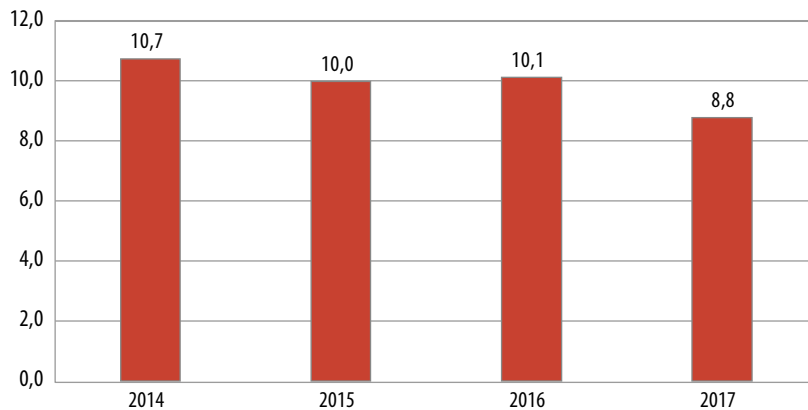
Suhteessa ylioppilastutkinnon suorittaneisiin liikkuvuus on vaihdellut huomattavasti vuosittain lukioissa, mutta tähän on vaikuttanut se, että lukioiden vastausprosentti on vaihdellut.

Kuvio 6. Lukioiden ulkomaanjaksot suhteessa tutkinnon suorittaneisiin 2014–2017 (Opetushallitus 2018: Tiedonkeruu)

3.2 Ammatillinen koulutus

Suhteessa oppilaitosmuotoisen koulutuksen tutkinnon suorittaneisiin on liikkuvuus ammatillisessa koulutuksessa laskenut 10 prosentista noin 9 prosenttiin vuosien 2014 ja 2017 välillä.

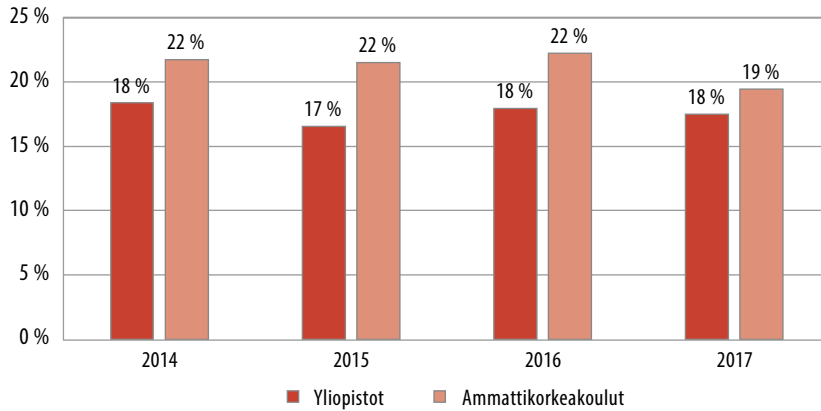

Kuvio 7. Ammatillisen koulutuksen ulkomaanjaksot suhteessa tutkinnon suorittaneisiin 2014–2017 (Opetushallitus 2018: Tiedonkeruu)

3.3 Ammattikorkeakoulut ja yliopistot

Kun vuosittain vähintään 3 kk mittaiselle jaksolle lähtevien määrän suhteuttaa ko. vuonna tutkinnon suorittaneiden määrään, näyttäytyvät ammattikorkeakouluopiskelijat hieman aktiivisemmilta liikkujilta kuin yliopisto-opiskelijat. Ammattikorkeakouluissa ulkomaille lähteviä opiskelijoita on 19 % tutkinnon suorittajien määrästä, yliopistoissa 18 %. Vertailu sektoreiden välillä on kuitenkin hankalaa, sillä yliopistoissa sama opiskelija tekee lähtökoh-
taisesti kaksi tutkintoa: kandin ja maisterin.

Luvut eivät kerro sitä, kasaantuvatko ulkomaanjaksot samoille aktiivisille opiskelijoille vai jakaantuvatko tasaisemmin eri lähtijöille.

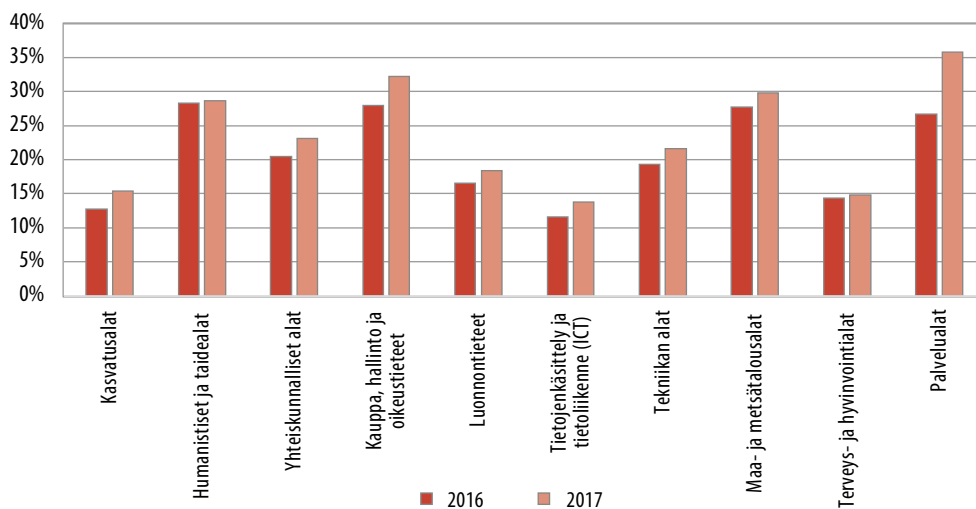

Kuvio 8. Korkeakouluopiskelijoiden ulkomaanjaksot (vähint. 3 kk) suhteessa tutkintoihin* 2014–2017 (Vipunen – Opetushallinnon tilastopalvelu)

* Yliopistoista mukana alempi ja ylempi korkeakoulututkinto, ei lisensiaatin eikä tohtorin tutkintoa. Ammattikorkeakouluista mukana ammattikorkeakoulututkinto, ei ylempi amk-tutkinto.

Liikkuvuusjaksoille osallistuneiden osuus tutkinnon suorittaneista

Korkeakoulujen valtakunnallisen tietovarannon (VIRTA) tietojen kautta voidaan seurata tutkinnon suorittaneista sitä, kuinka moneen suoritettuun korkeakoulututkintoon sisältyy liikkuvuusjakso. Tieto on saatavilla ammattikorkeakoulututkinnon ja yliopistojen ylempään korkeakoulututkinnon suorittaneista. Vuoden 2017 luvut (kuvat alla) kertovat siitä, että erot koulutusalojen liikkuvuusikänteissä vaihtelevat suuresti. Vuonna 2017 21,9 prosenttiin ammattikorkeakoulututkinnoista sisältyy liikkuvuusjakso, yliopistopuolella luku on 23,5 %.

Kuvio 9. Korkeakoulututkinnon suorittaneista vaihdossa käyneiden osuus 2016 ja 2017

4 Rahoituslähteet

4.1 Lukiokoulutus

Lukiolaisten liikkuvuushankkeista 65 prosenttia tehtiin ulkopuolisella rahoituksella. Merkittävin rahoittaja on Erasmus+ -ohjelma, joka rahoitti lähes kolmasosan kaikista liikkuvuushankkeista ja 43 prosenttia koulun ulkopuolisella rahoituksella toteutetuista liikkuvuushankkeista. Ohjelman osuus liikkuvuushankkeiden rahoittajana kasvoi 7 prosenttiyksikköä edellisestä lukuvuodesta.

Taulukko 1. Liikkuvuushankkeet rahoitusohjelmittain lukuvuonna 2017–2018 (Opetushallitus 2018: Tiedonkeruu)

Rahoitus	Liikkuvuushankkeiden lkm lukioissa	%
Erasmus+ -ohjelma	291	28,0
Nordplus Junior - ohjelma	16	1,5
Muu pohjoismainen rahoitus	3	0,3
Opetushallitus	34	3,3
Koulutuksen ylläpitäjä/kunta	20	1,9
Aluehallintovirasto	0	0,0
Vaihto-oppilasjärjestöt (esim. YFU, AFS, Rotary ry.)	69	6,6
Vanhemmat	110	10,6
Muu	132	12,7
Ei ulkopuolista rahoitusta/oppilaitoksen oma rahoitus	366	35,2
Yhteensä	1 041	100,0

4.2 Ammatillinen koulutus

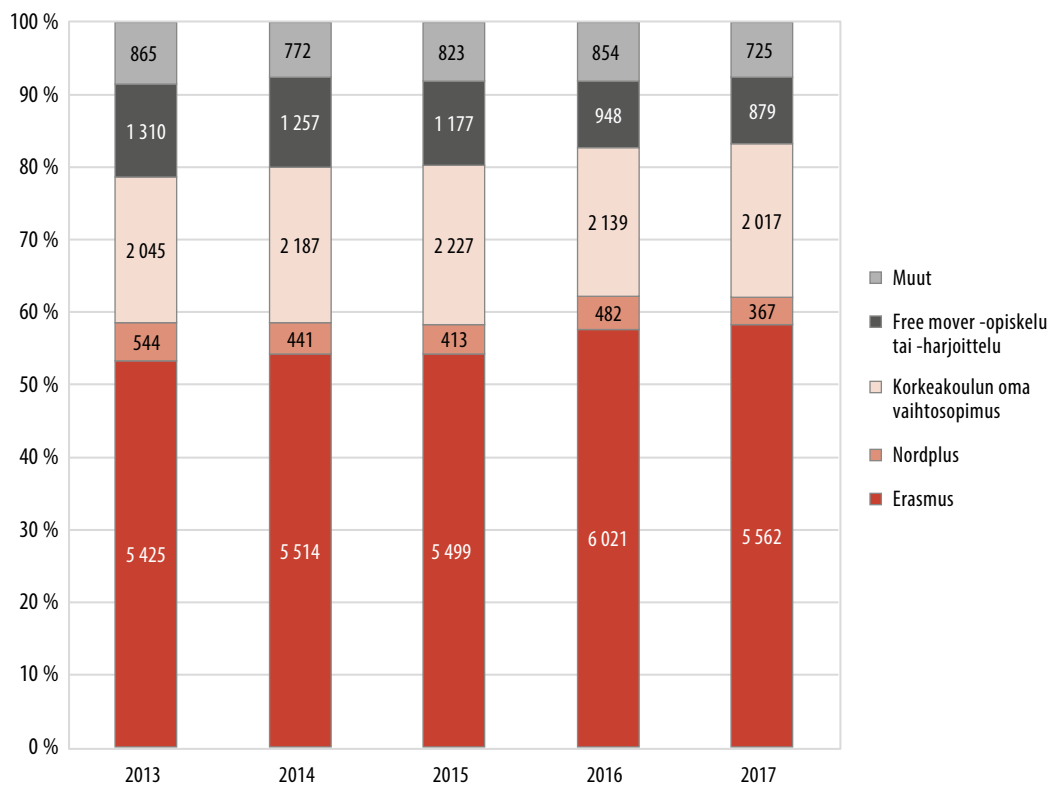
Ammatillista koulutusta kohdanneet säästöt ovat jo muutaman vuoden ajan näkyneet oppilaitoksen oman rahoitusosuuden laskuna sekä Suomesta lähtevässä, että Suomeen tulevassa liikkuvuudessa. Erasmus+ -ohjelma on sen sijaan kasvattanut osuuttaan. Vuodesta 2015 vuoteen 2016 ohjelman osuus Suomesta ulkomaille suuntautuvan pitkäkestoisen liikkuvuuden rahoittajana kasvoi 7 prosenttiyksikköä ja nyt edellisvuodesta vielä 5 prosenttiyksikköä lisää. Vuonna 2017 Erasmus+ - ohjelma rahoitti 71 prosenttia Suomesta lähtevästä ja 74 prosenttia Suomeen tulevasta liikkuvuudesta ammatillisessa koulutuksessa. Lyhytkestoisen opiskelijaliikkuvuuden rahoituspohjaa ei tilastoida, mutta sen tiedetään olevan enimmäkseen oppilaitosten omalla rahoituksella tehtävää toimintaa.

Taulukko 2. Ulkomaanjaksot Suomesta liikkuvuusohjelman mukaan 2017 ja muutos 2015–2017 (Opetushallitus 2018: Tiedonkeruu)

Liikkuvuusohjelma	Opiskelijoita Suomesta	%	2016 vs. 2017 %	2015 vs. 2016 %
Erasmus+	2 328	70,8	5,0	6,8
Nordplus	25	0,8	0,0	-0,3
Opetushallituksen rahoittama	218	6,6	1,4	-1,2
Oppilaitoksen itse rahoittama	531	16,1	-3,7	-0,5
Opiskelijan itse rahoittama ulkomaanjakso	110	3,3	-1,6	-2,9
Muu rahoitus	77	2,3	-1,1	-1,9
Yhteensä	3 289	100,0		

4.3 Ammattikorkeakoulut ja yliopistot

Erasmus+ -ohjelma on merkittävin yksittäinen ulkomaanjaksojen rahoittaja korkea-asteella. Yli puolet ulkomaille lähtijöistä menee ohjelman kautta. Ohjelman osuus kaikesta lähtevästä liikkuvuudesta on viime vuosina kasvanut.

Kuvio 10. Ulkomaanjaksot Suomesta (vähint. 3 kk) liikkuvuusohjelman mukaan 2013–2017 (Vipunen – Opetushallinnon tilastopalvelu)

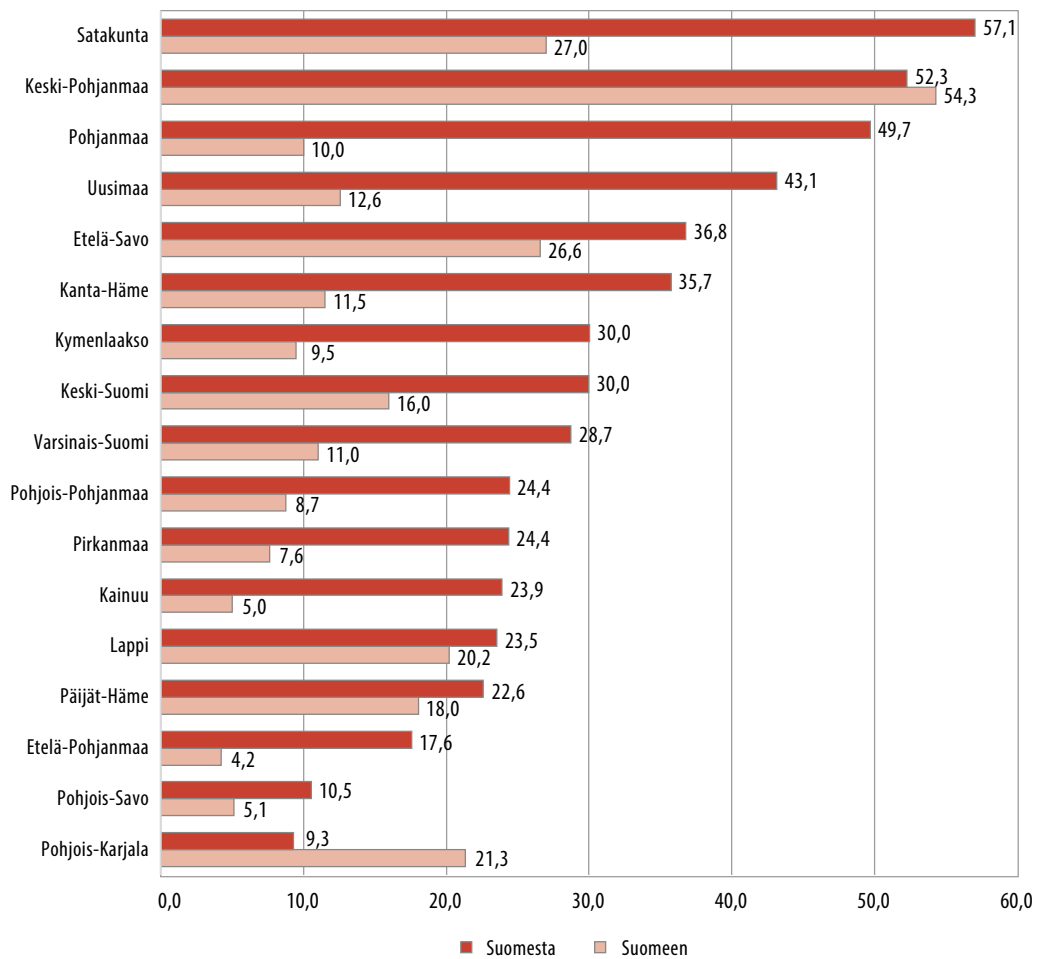
Erasmus+ -ohjelman liikkuvuusbudjetti on kasvanut merkittävästi viime vuosina. Vuosina 2014–16 vuosittainen budjetti Suomesta lähtevään Erasmus+ -liikkuvuuteen oli noin 10 miljoonaa euroa. Vuonna 2019 se on jo lähes 16 miljoonaa euroa. Kasvava budjetti johtaa erityisesti yksittäisten liikkujien saamien liikkuvuusapurahojen kasvuun, vaikka se mahdollistaisi myös liikkuvuusmäärien kasvattamisen nykyiseltä tasolta.

5 Kansainvälinen liikkuvuus Suomen eri alueilla

Havaintoja kansainvälinen liikkuvuuden eroista ja erityispiirteistä Suomen eri alueilla (sanallinen kuvaus ja tilastoja mikäli saatavilla)

5.1 Lukiokoulutus

Maakunnista Satakunta ja Pohjanmaan maakunnat lähettävät aktiivisimmin lukiolaisia ulkomaille suhteessa samana vuonna aloittaneisiin. Vähiten lukiolaiset liikkuvat kansainvälisesti Pohjois-Karjalassa ja Pohjois-Savossa. Etelä-Karjalan lukioista yksikään ei vastannut tilastokyselyyn, joten maakunnan tieto puuttuu. Alueelliset tilastot vaihtelevat vuosittain vastaushalukkuuden mukaan ja luotettavaa trendiä on siten vaikea saada.

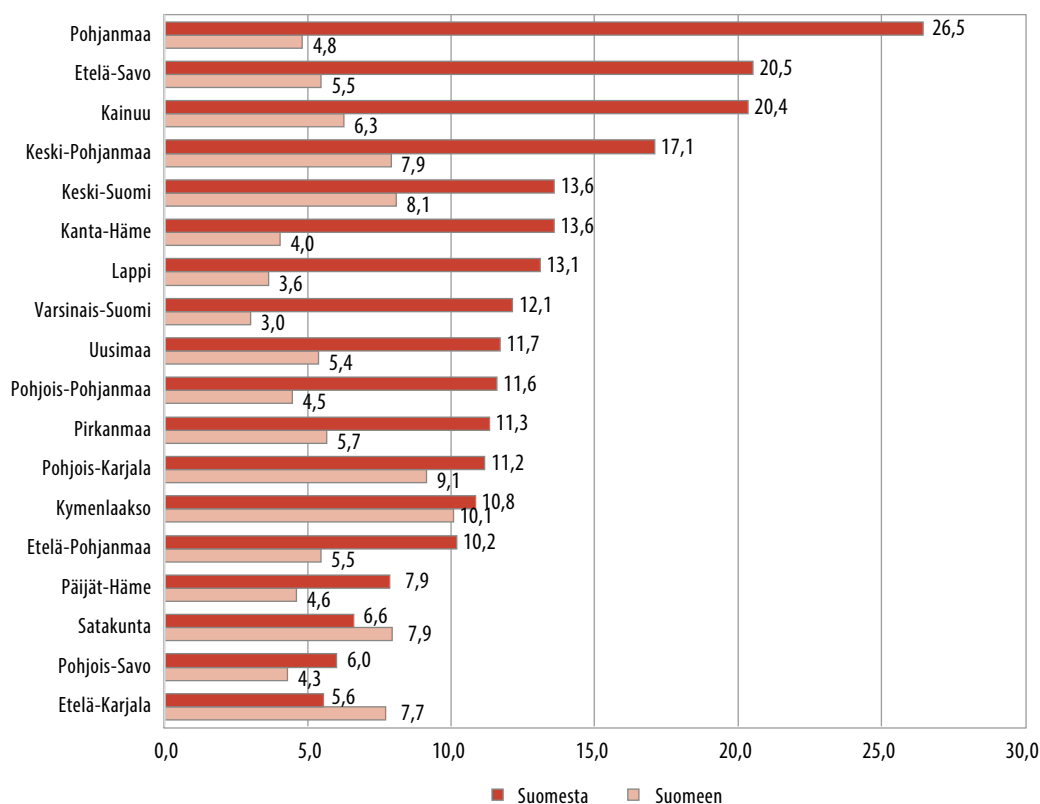

Kuvio 11. Liikkuvuus lukioissa maakunnittain suhteessa samana vuonna opintonsa aloittaneisiin lukuvuonna 2017–2018 (Opetushallitus 2018: Tiedonkeruu)

5.2 Ammatillinen koulutus

Aktiivisimmin suhteessa aloittaneisiin opiskelijoihin ulkomaille lähetetään Pohjanmaan ammatillisista oppilaitoksista. Perinteisesti Keski-Pohjanmaa on ollut opiskelijaliikkuvuudessa aktiivisin maakunta, mutta on menettänyt asemansa parin viimeisen vuoden aikana.

Kymenlaakson ja Pohjois-Karjalan ammattioppilaitokset taas vastaanottivat eniten ulkomaisia opiskelijoita suhteessa maakunnissa opintonsa aloittaneisiin vuonna 2017. Myös Pohjois-Karjalan lukioihin tuli suhteellisen paljon ulkomaisia opiskelijoita verrattuna muihin maakuntiin.

Kuvio 12. Liikkuvuus ammattioppilaitoksissa maakunnittain suhteessa samana vuonna opintonsa aloittaneisiin 2017 (Opetushallitus 2018: Tiedonkeruu)

5.3 Ammattikorkeakoulut ja yliopistot

Alueiden välillä on eroja korkeakouluopiskelijoiden liikkuvuusaktiivisuudessa, kun tarkastellaan pitkäkestoisia liikkuvuusjaksoja. Opiskelijat Etelä- ja Länsi-Suomen korkeakouluissa ovat aktiivisempia lähtemään ulkomaanjaksolle kuin opiskelijat idän ja pohjoisen korkeakouluissa. Kyse voi olla alueiden erilaisesta opiskelijakulttuurista. Toisaalta kyse voi osaltaan olla myös siitä, että esim. Itä-Suomen yliopistossa opiskellaan paljon luonnon- ja lääketieteitä, joissa liikutaan vähemmän.

Taulukko 3. Korkeakoulujen ulkomaanjaksot Suomesta (vähint. 3 kk) suhteessa koko opiskelijamäärään 2017 (Vipunen – Opetushallinnon tilastopalvelu)

Etelä-Suomi	3,6 %
Länsi-Suomi	3,4 %
Itä-Suomi	2,5 %
Pohjois-Suomi	2,7 %

6 Kansainvälinen liikkuvuus eri koulutusaloilla

6.1 Lukiokoulutus

Koulutusaloista tietoa ei ole saatavilla.

6.2 Ammatillinen koulutus

Suhteessa alalla samana vuonna aloittaneisiin matkailu-, ravitsemis- ja talousalalta lähti eniten opiskelijoita (13,6 %) ulkomaille vuonna 2017. Lähtijöiden määrä suhteessa aloittaneisiin on myös noussut noin yhden prosenttiyksikön. Kaikilla muilla aloilla liikkuvuus suhteutettuna alalla aloittaneiden määrään on laskenut edellisestä vuodesta.

Taulukko 4. Liikkuvuus koulutusaloittain 2017 ja muutos vuoteen 2016 (Opetushallitus 2018: Tiedonkeruu)

	Suomesta opiskelijoita	%	% aloittaneista 2017	2017 vs. 2016
Humanistinen ja kasvatustieteiden ala	78	2,4	10,6	-2,2
Kulttuuriala	282	8,6	9,8	-1,0
Liiketalouden ja hallinnon ala	411	12,5	7,1	-1,0
Luonnontieteiden ala	60	1,8	3,8	-0,1
Tekniikan ja liikenteen ala	702	21,3	3,6	-0,6
Luonnonvara- ja ympäristöala	225	6,8	10,0	-2,5
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	834	25,4	9,0	-0,6
Matkailu-, ravitsemis- ja talousala	643	19,6	13,6	0,7
Muu koulutus	54	1,6	24,7	5,2
Yhteensä	3 289	100,0		

6.3 Ammattikorkeakoulu ja yliopistot

Koulutusalojen välillä on isoja eroja opiskelijoiden liikkuvuusaktiivisuudessa. Ammattikorkeakouluissa palvelu- ja kauppa- ja hallinnon alojen opiskelijat ovat selvästi muita aktiivisempia lähtemään yli 3 kk kestäväälle ulkomaanjaksolle, terveys- ja hyvinvointialan opiskelijat lähtevät muita harvemmin. Tosin he tekevät muita runsaammin lyhytkestoisia jaksoja. Yliopistosektorilla kauppa, hallinto ja oikeustieteen alan opiskelijat ovat aktiivisimpia liikkujia. Vähiten liikkuvat terveys- ja hyvinvointialan, lääketieteen, luonnontieteen sekä kasvatustieteen opiskelijat.

Erot voivat johtua erilaisista kulttuureista aloilla; joillakin aloilla ulkomaille lähteminen on luontevampaa ja siihen kannustetaan enemmän. Toisaalta esim. lääke- ja terveystieteiden aloilla lukujärjestys on ”koulumaisempi” ja tilaa liikkuvuusjaksolle vaikeampi löytää.

Taulukko 5. Ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen ulkomaanjaksot Suomesta (vähint. 3 kk) suhteessa tutkintoihin aloittain 2017 (Vipunen – Opetushallinnon tilastopalvelu)

Ammattikorkeakoulut	liikkuvuus suhteessa tutkintoihin, %	Yliopistot	liikkuvuus suhteessa tutkintoihin, %
Palvelualat	45 %	Kauppa, hallinto ja oikeustieteet	32 %
Kauppa, hallinto ja oikeustieteet	34 %	Yhteiskunnalliset alat	20 %
Taiteet ja kulttuurialat	29 %	Humanistiset alat	18 %
Luonnontieteet	24 %	Tekniikan alat	18 %
Kasvatusalat	20 %	Palvelualat	18 %
Tietojenkäsittely ja tietoliikenne	17 %	Taiteet ja kulttuurialat	18 %
Tekniikan alat	17 %	Tietojenkäsittely ja tietoliikenne	14 %
Maa- ja metsätalousalat	15 %	Luonnontieteet	9 %
Humanistiset alat	11 %	Lääketieteet	8 %
Lääketieteet	10 %	Maa- ja metsätalousalat	8 %
Terveys- ja hyvinvointialat	8 %	Kasvatusalat	8 %
Yhteiskunnalliset alat	4 %	Terveys- ja hyvinvointialat	7 %

7 Sektorikohtaisia erityispiirteitä kansainvälisessä liikkuvuudessa

7.1 Lukiokoulutus

Yleissivistävässä koulutuksessa oppilaiden ja opiskelijoiden sekä koulun henkilökunnan muut kuin vaihto-oppilastoimintaan liittyvät ulkomaanjaksot ovat tyypillisesti osa laajempaa kansainvälistä yhteistyöhanketta; ne kestävät keskimäärin alle 15 vuorokautta. Lukuvuonna 2016–2017 ulkomaanjaksolle lähti joka yhdeksäs lukiolainen eli 11 prosenttia kaikista lukioiden oppilaista. Enemmistö lukioista ulkomaanjaksolle lähtevistä oppilaista ja opiskelijoista on tyttöjä.

Koulutuksen kansainvälistymiseen liittyvän tasa-arvon kannalta on ongelmallista, että mahdollisuudet eivät ole samanlaiset kaikissa kouluissa. Erityisesti tietyt pienet koulut eivät osallistu liikkuvuuteen.

7.2 Ammatillinen koulutus

Liikkuvuuden lisäämisen haasteet ammatillisessa koulutuksessa liittyvät usein opiskelijatasolla taloudellisiin syihin, epäilyihin oman kielitaidon riittävydestä tai epäilyksiin siitä, pärjääkö itsenäisesti ulkomailla. Etenkin aikuisilla opiskelun yhdistäminen työssäkäyntiin voi heikentää mahdollisuuksia osallistua liikkuvuusjaksoille. Oppisopimuskoulutuksessa opiskelijan ulkomaanjaksoon tarvitaan myös oppisopimustyönantajan suostumus.

Erasmus -osallistujaraportissa kysytään, oliko osallistujalla Erasmus -apurahan lisäksi muita rahoituslähteitä. Kyselyn mukaan yleisimmät muuta rahoituslähteet ovat säästöt sekä perheen antama taloudellinen tuki.

Ulkomaille lähteneistä oli 67 % ja miehiä 33 %. Ammatillisessa peruskoulutuksessa aloittaneiden määrään suhteutettuna naiset ovat jälleen miehiä huomattavasti aktiivisempia ulkomaanjaksolle lähtijöitä, sillä vuonna 2015 opintonsa aloittaneista 49 % oli naisia. (OPH 2018)

Uuteen ammatillisen koulutuksen lainsäädäntöön (531/2017) sisältyvät osaamisen tunnistamista ja tunnustamista koskevat säännökset, joissa huomioidaan kaikki osaaminen osaamisen hankkimistavasta ja -paikasta riippumatta. Suomalaisessa ammatillisessa koulutuksessa tätä näkökulmaa on jo vuosia vahvistanut myös ECVET (Eurooppalainen ammatillisen koulutuksen opintosuoritusten siirtojärjestelmä), joka otettiin käyttöön Suomessa 1.8.2015.

Henkilökohtaistamisen suoma joustavuus opinnoissa voi vaikuttaa myös niin, että opiskelijat haluavat hyvien suomalaisten työllisyysnäköymien vallitessa siirtyä työelämään mahdollisimman nopeasti ja saada jo opintojen aikana kontakteja suomalaisiin työnantajiin, eivätkä siksi innostu lähtemään ulkomaille.

Suorituksia ja vaikuttavuutta korostava ammatillisen koulutuksen uusi rahoitusjärjestelmä kannustaa koulutuksen järjestäjiä suunnittelemaan opiskelijoiden ulkomaanjaksot niin, että niiden aikana hankittu osaaminen on suoraan sisällytettävissä osaksi opiskelijan suorittamaan tutkintoa tai tutkinnon osia.

Periaatteessa opiskelijan on mahdollista saada tunnistettua ja tunnustettua myös esimerkiksi itsenäisesti sopimassaan kesätyössä hankittua osaamista. Tällaiset omaehtoiset ulkomaanjaksot ilman koulutussopimusta tai oppisopimusta eivät kuitenkaan kuulu koulutuksen järjestäjälle myönnettävän ammatillisen koulutuksen perusrahoituksen piiriin. Tämän vuoksi koulutuksen järjestäjän suunnittelemaa ja tukemia ulkomaanjaksosia halutaan kv-koordinaattorien mukaan toteuttaa ensisijaisesti ammatillisen koulutuksen lain säätämien koulutussopimuksen tai oppisopimuksen puitteissa.

Koulutussopimukseen ja erityisesti oppisopimukseen liittyvien ohjeiden tarkastelu ja kansainväliseen liikkuvuuden dokumenttien ja ohjeistusten muokkaus näitä vastaaviksi on vaatinut aikaa ja työ on osin vielä myös kesken.

Valtakunnallinen Amispalautte otettiin käyttöön 1.7.2018. Tulokset päivittyvät joka kuukauden 3. päivä kahden kuukauden takaisella tiedolla (tällä hetkellä on 10 463 vastausta). Päätökyselyssä kysytään mm. kokiko opiskelija saaneensa riittävästi tietoa mahdollisuudesta opiskella tai työskennellä ulkomailla opintojen aikana. Vastausten keskiarvo tähän kysymykseen on tällä hetkellä 3,2 (skaala 1–5). Kyselyn kaikkien vastausten keskiarvo on 4,1.

Ammatillisessa koulutuksessa ei ole tällä hetkellä kansallisella tasolla kansainvälisyyden strategialinjauksia. Erasmus+ -hakukierroksilla on havaittu kuinka kansalliset kehityssuunnat ovat alkaneet uudestaan eriytymään aktiivisiin ja ei-aktiivisiin koulutuksen järjestäjiin kansainvälisyydessä ja liikkuvuudessa.

Ammatillisen koulutuksen kansainvälistymisen valtionavustukset ovat olleet samalla tasolla viimeiset 10 vuotta vaikka tarve globaalille yhteistyölle on tässä välissä kasvanut varsin paljon sekä yritysmaailman että oppilaitosten näkökulmasta.

7.3 Ammattikorkeakoulut ja yliopistot

Korkeakoulujen opiskelijaliikkuvuus on valikoitunutta monin eri tavoin tarkasteltuna (Eurostudent 2017). Naiset sekä suunnittelevat että lähevät miehiä useammin liikkuvuusjaksolle. Liikkuvuusjaksolle lähteneistä vuonna 2017 69 prosenttia oli naisia ja 31 prosenttia miehiä (Vipunen – Opetushallinnon tilastopalvelu). Nuoremmat opiskelijat lähevät todennäköisemmin ulkomaille kuin vanhemmat opiskelijat. Opiskelijan sosioekonominen tausta vaikuttaa myös; vaihdossa olleiden tai vaihtoa harkinneiden sosioekonominen tausta on korkeampi kuin niiden jotka eivät aio lähteä vaihtoon. Liikkuvuusjaksolle lähteminen on todennäköisempää opiskelijoille, joiden nivelvaihe korkeakouluun on kestänyt alle kaksi vuotta.

Suurimmat syyt olla lähtemättä vaihtoon ovat taloudelliset syyt, ero perheestä tai puolisosta ja huoli vakituisen työpaikan menettämisestä; etenkin aikuisopiskelijoiden säännöllinen työssäkäynti selittää osan vaihtoaluttomuudesta. Myös apurahalla on merkitys. Vain 30 % Erasmus+ -vaihdossa olleista ilmoitti, että he olisivat varmasti lähteneet ulkomaille myös ilman vaihtoapurahan.

Erasmus+ korkeakoulutukselle -ohjelmassa on vuodesta 2014 alkaen ollut mahdollisuus kohdentaa korotettu apuraha opiskelijavaihtoon tai harjoitteluun lähteville opiskelijoille, jotka taustansa puolesta ovat muita epäedullisemmassa asemassa (ns. disadvantaged background). Suomessa tällaiseksi ryhmäksi nimettiin perheelliset opiskelijat ja he voivat saada vaihtojaksoaan varten 200 euron korotuksen vaihdon kuukausiapurahaan. Vuosittain n. 70 Suomesta Erasmus+ -vaihtoon tai harjoitteluun lähtevää korkeakouluopiskelijaa saa perheellisen opiskelijan lisätukea (lähtijöitä kaikkiaan vajaat 6000).

Liikkuvuuden lisäämisen haasteet ovat usein kireissä valmistumisajoissa ja henkilökohtaisissa opintosuunnitelmissa, joihin ei ole upotettu opintoihin sisältyvää liikkuvuus- tai kansainvälistymisjaksoa. Tutkintojen määräaikakertoimet luovat korkeakouluille kannusteen suunnitella opiskelijoiden ulkomaille suorittamat opiskelijavaihto- ja harjoittelujaksot niin, että ulkomaiset opintosuoritukset ovat sisällytettävissä tai hyväksi luettavissa tutkintoon ja opinnot etenevät tavoiteajassa.

Lähteet

- Ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen kansainvälinen liikkuvuus Vipunen – Opetushallinnon tilastopalvelu | Korkeakoulutus ja t&k-toiminta | Kansainvälisyys | Tutkinto-opiskelijoiden kansainvälinen liikkuvuus <https://vipunen.fi/fi-fi/kkyhteiset/Sivut/Kansainv%C3%A4lisyys.aspx>
- Lukioiden liikkuvuus: http://www.cimo.fi/selvitykset/faktaa_express_7a_2018
- OKM (2017 a) Yhteistyössä maailman parasta. Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen kansainvälisyyden edistämisen linjaukset 2017–2025: <https://minedu.fi/kv-linjaukset>;
<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/79438>
- OKM (2017 b) Korkeakoulutus ja tutkimus 2030-luvulle. Taustamuistio korkeakoulutuksen ja tutkimuksen 2030 visiotyölle: <https://minedu.fi/documents/1410845/4177242/visio2030-taustamuistio.pdf/b370e5ec-66d3-44cb-acb9-7ac4318c49c7/visio2030-taustamuistio.pdf.pdf>
- OKM (2019) Luovuutta, dynamiikkaa ja toimintamahdollisuuksia: ehdotus ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen rahoitusmalleiksi vuodesta 2021 alkaen: https://minedu.fi/documents/1410845/4177242/181024_OKM_rahoitusraportti_web.pdf/44cd4514-8627-1ba7-029f-4ab712f40763/181024_OKM_rahoitusraportti_web.pdf.pdf
- Opetushallituksen suorittama ammatillisen koulutuksen kansainvälisen liikkuvuuden tiedonkeruu vuodesta 2017 (raportti julkaistu)
- Opetushallituksen suorittama yleissivistävän koulutuksen kansainvälisen liikkuvuuden tiedonkeruu 2018.
- OPH (2018) Kansainvälinen liikkuvuus ammatillisessa koulutuksessa 2017. Raportit ja selvitykset 2018:10 http://www.cimo.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/cimo/embeds/cimowwwstructure/165844_Kansainvalinen_liikkuvuus_ammattillisessa_koulutuksessa_2017.pdf
- Valtakunnallinen amisपालाते <https://vipunen.fi/fi-fi/ammattillinen/Sivut/Opiskelijapalaute.aspx>

Liite 3. Lista haastatelluista asiantuntijoista, tukiryhmästä ja muista tapahtumista

Koordinator för inläring i arbete och internationell verks Tanja Halttunen, Axxell
Kv-asiantuntija Terhi Havimo, Diakonia-ammattikorkeakoulu/ ARENE
Johtaja Riikka Heikinheimo, Elinkeinoelämän keskusliitto
Kansainvälisten asioiden koordinaattori Mika Heino, OMNIA
Pääjohtaja Olli-Pekka Heinonen, Opetushallitus
Johtaja Ulla Hiekkänen-Mäkelä, Business Finland
Kansainvälisten asioiden päällikkö Sirpa Holmström, Haaga-Helia/ ARENE
Kansainvälisten asioiden johtaja Marko Kemppinen, SataEdu
Kansliapäällikkö Anita Lehikoinen, Opetus- ja kulttuuriministeriö
Johtava asiantuntija Laura Lindeman, Työ- ja elinkeinoministeriö
Pääjohtaja Heikki Mannila, Suomen Akatemia
Opetusneuvos Paula Mattila, Opetushallitus
Esteettömyyssuunnittelija Paula Pietilä, Turun yliopisto/ Korkeakoulujen esteettömyysverkosto
Senior Advisor in accessibility Antti Raike, Aalto-yliopisto/ Korkeakoulujen esteettömyysverkosto
Rehtori Tauno Rajaniemi, Pyhäjoen lukio
Ylijohtaja Mika Tammilehto, Opetus- ja kulttuuriministeriö

Muut tapaamiset

Korkeakoulujen koulutuksesta vastaavien vararehtoreiden ja johtajien sekä OKM:n yhteinen keskustelutilaisuus 12.3.2019 Helsingissä

Tukiryhmän kokoonpano

Vastaava asiantuntija Garam Irma, Opetushallitus
Vastaava asiantuntija Anni Kallio, Opetushallitus
Neuvotteleva virkamies Ulla-Jill Karlsson, Opetus- ja kulttuuriministeriö
Vastaava asiantuntija Siru Korkala, Opetushallitus
Opetusneuvos Kaisu Piironen, Opetus- ja kulttuuriministeriö
Opetusneuvos Minna Polvinen, Opetus- ja kulttuuriministeriö
Opetusneuvos Aki Tornberg OKM, Opetus- ja kulttuuriministeriö
Vastaava asiantuntija Sari Turunen-Zwinger, Opetushallitus
Opetusneuvos Tiina Vihma-Purovaara, Opetus- ja kulttuuriministeriö
Vastaava asiantuntija Tytti Voutilainen, Opetushallitus
Johtaja Birgitta Vuorinen, Opetus- ja kulttuuriministeriö

Liite 4. Tietolähteet

- AALTO DESIGN FACTORY 2018. Annual Publication 2017/2018.
- Allen, E. & Seaman, J. 2017. Digital Learning Compass: Distance Education Enrollment Report 2017, Babson Survey, Research Group, e-Literate, and WCET, 2017
<https://onlinelearningsurvey.com/reports/digitallearningcompassenrollment2017.pdf>
- Bergström, J. 2017. Student mobility – an overview
<https://www.eunis.org/era/erasmus-mobility-an-overview/>
- Ed. Haywood, J & Mettinger, A. 2007. Enhancing Student Mobility in a Digital World: Sharing Experiences in an Enlarged Europe; Proceedings of the SUMIT Conference, University of Warsaw, 11–12th October 2007. UNICA Network.
- EAIE Barometer: Internationalisation in Europe (second edition) 2018
- Euroopan komissio 2009. Edistetään nuorten oppimiseen liittyvää liikkuvuutta, Vihreä kirja, KOM/2009/0329.
http://www.cimo.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/cimo/embeds/cimowwwstructure/22123_com329_fi.pdf
- Euroopan komissio 2014. The Erasmus Impact Study. Effects of mobility on the skills and employability of students and the internationalization of higher education institutions. European Union 2014.
- Euroopan komissio 2017. Erasmus+ Go International – A practical guide for strategic internationalization in vocational education and training.
- Euroopan komissio 2018. Building a stronger Europe: new initiatives to further boost role of youth, education and culture policies. Tiedonanto 22.5.2018 COM(2018) 268 final
- Euroopan komissio 2018. NEUVOSTON SUOSITUS korkea-asteen ja toisen asteen koulutuksen tutkintojen ja ulkomailla suoritettujen opintojaksojen automaattisen vastavuoroisen tunnustamisen edistämiseksi 22.5.2018 COM(2018) 270 final 2018/0126 (NLE)
- Euroopan komissio 2019. Erasmus+ Annual Report 2017. Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture (European Commission)
- Euroopan komissio 2019. Erasmus Program Guide; Version 2, 2019
https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/resources/programme-guide_en
- Hudson, R. & Sandström, A-M. 2018. EAIE Barometer: Internationalization in Europe, Second edition.
- Jokila, S. & Kallio, J. 2017. Yliopisto-opiskelijoiden kansainvälinen liikkuvuus – luonteva osa tutkintoa? Eurostudent VI -tutkimuksen artikkelisarja. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:26
- Jääskeläinen L. & Repo T. (toim.). Koulu kohtaa maailman: Mitä osaamista maailmankansalainen tarvitsee? Opetushallitus, Oppaat ja käsikirjat 2011:16
- Korkala, S. 2018. Kansainvälinen liikkuvuus ammatillisessa koulutuksessa, Opetushallituksen julkaisuja 2018:10
- Korkala, S. 2018. Laatu ja kilpailukyky – Ammatillisessa koulutuksessa työskentelevien kansainvälinen toiminta ja sen vaikutukset oppilaitoksessa. Fakta 1A/2018. Opetushallitus.
- Kuzman, D. & Jahnke, J. 2017. HousErasmus Research Report.
- Lempinen, P. & Ågren, S. 2017. Kielitaito on ammattitaitoa - Katsaus kielten opetukseen ja vieraskielisiin opiskelijoihin ammatillisessa koulutuksessa, Ammattiosaamisen kehittämissyhdystys AMKE ry 2017
- OECD Global competency for an inclusive world. OECD newsletter 2016
- OECD Education at a Glance 2016. OECD INDICATORS
- OECD The Future of Education and Skills. Education 2030. The Future we want. OECD 2018
- Opetushallitus. Erasmus+ - Eurooppalainen korkeakoulu liikkuvuus Suomesta 2014-2017. Opetushallitus KA103
- Opetushallitus 2015. Strength from International Cooperation. Strategic Planning for International Cooperation in Vocational Education and Training. Opetushallituksen julkaisuja 2014:5.
- Opetushallitus 2017. Tilastoja lukiolaisten ja ammattiin opiskelevien kansainvälisestä liikkuvuudesta. Fakta Express 7A/2018
- Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2017. Suomalaisen korkeakoulutuksen ja tutkimuksen kansainvälisyyden edistämisen linjaukset 2017–2025. Toimeenpano-ohjelma. www.sivut
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017. Suomi 100: Sivistys, osaaminen, tiede ja teknologia ihmisen ja yhteiskunnan hyväksi. www.sivut
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017. Yhteistyössä maailman parasta, Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen kansainvälisyyden edistämisen linjaukset 2017–2025. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:11
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018. Korkeakoulutus ja tutkimus 2030-luvulle: VISION TIEKARTTA. www.sivut

- Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2018 Avoin ja kansainvälinen Suomi. [www.sivut](#)
- Penttinen, O.L. & Kosonen, T. & Tuononen, M. 2017. Opiskelijavaihdosta kansainvälistyville työurille – yhdenvertaisten mahdollisuuksien opintopolku? Eurostudent VI -tutkimuksen artikkelisarja, Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:31.
- UNESCO. Recommendation concerning Education for International Understanding, Co-operation and Peace and Education relating to Human Rights and Fundamental Freedoms, 1974
http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=13088&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html
- Valtioneuvosto 2018. Policy Brief 1/2018. Kansainväliset osaajat innovaatiotalouden voimavarana.
<https://vipunen.fi/fi-fi>
http://www.cimo.fi/ohjelmat/erasmusplus_ohjelma-osio/uusi_ohjelma

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Undervisnings- och kulturministeriet

Ministry of Education and Culture

Ministère de l'Éducation et de la Culture

ISBN:978-952-263-637-9 (PDF)

ISSN: 1799-0351 (PDF)